

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมกรรมการผ่านกฎจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในกรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย ได้ศึกษาค้นคว้า และนำ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง มาเป็นกรอบและแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม (SOCIAL ACTION)

Webber (อ้างถึงใน จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ,2532:63) ผู้ศึกษาถึงลักษณะการกระทำของมนุษย์อีกท่านหนึ่ง ได้กล่าวว่า การกระทำของมนุษย์แบ่งออกได้เป็น 4 ประการ คือ

1. การกระทำที่มีเหตุผล
2. การกระทำที่เกี่ยวกับค่านิยม
3. การกระทำตามประเพณี
4. การกระทำที่แฝงด้วยอารมณ์โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น

แนวความคิดนี้สรุปได้ว่า พฤติกรรมการกระทำทางสังคมใด ๆ ของมนุษย์ที่แสดงออกมานั้น จะถูกกำหนดโดยปัจจัยใด หรือหลาย ๆ ปัจจัยประกอบกันเสมอ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยภายในตัวบุคคลเองหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกก็ได้

Willaim W. Reeder (สุรพล กาญจนะจิตรา, 2534 :18-19) ทฤษฎีสังคมวิทยาหลายทฤษฎีได้อธิบายถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป จึงได้มีผู้คิดรวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นทฤษฎีขึ้นเพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ท่านผู้นี้คือ Reeder เขาอธิบายว่าการ

กระทำทางสังคม (SOCIAL ACTION) นั้นประกอบด้วยกลุ่มของปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง และบุคคลอาจจะตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างเดียวกันแต่ เหตุผลหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการตัดสินใจจะแตกต่างกัน ดังนั้น Reeder จึงได้รวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่จะมีผลต่อการกระทำของมนุษย์ และได้แยกรูปแบบของการแสดงออก ซึ่งการกระทำทางสังคม (Form Of Social Action Expression) กล่าวคือ สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมของมนุษย์ รูปแบบของ การแสดงออกซึ่งการกระทำทางสังคม (Form Of Social Action Expression) 4 รูปแบบ ได้แก่

1. ความคิดเห็น
2. อารมณ์หรือความรู้สึก
3. การคาดคะเนพฤติกรรมของคน
4. พฤติกรรมที่แสดงออก

Reeder ได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เหตุผลในการกระทำของมนุษย์ที่ Reeder กล่าวถึงคือ

ปัจจัยดึงดูด

1. เป้าหมาย
2. ความเชื่อ
3. ค่านิยม
4. นิสัยและขนบธรรมเนียมประเพณี

ปัจจัยผลัก

5. ความคาดหวัง
6. ข้อผูกพัน
7. การบังคับ

ปัจจัยสนับสนุน

8. โอกาส
9. ความสามารถ
10. การสนับสนุน

Reeder ได้อธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับปัจจัยหรือสาเหตุที่จะมีผลต่อการกระทำทางสังคม ดังนี้

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคมจะเกี่ยวกับ พฤติกรรมของบุคคลหลายคนซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ
2. บุคคลหรือองค์กรจะตัดสินใจหรือแสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่ม เหตุผลซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามันสอดคล้องหรือตรงกับปัญหาและสถานการณ์นั้น ๆ
3. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจเองจะตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่จะมาอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกันกับการตัดสินใจนั้น อาจจะเป็นเหตุผลเฉพาะจากเหตุผลเพียงหนึ่งประการหรือมากกว่าจากจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทั้ง 10 ประการ ที่กล่าวมาแล้ว
5. อาจจะมีเหตุผลสองหรือสามประการ จากเหตุผลทั้ง 10 ประการ หรืออาจจะไม่มีเลยที่จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. ในการตัดสินใจ กลุ่มของเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆ จะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทุกโอกาส
7. กลุ่มของปัจจัย หรือเหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลงได้
8. สำหรับกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือกสองหรือสามทาง เพื่อที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์ นั้น

9. ผู้กระทำหรือผู้ที่ตัดสินใจอาจจะเลือกโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างกันออกไปในบุคคล แต่ละคน

10. เหตุผลที่จะตัดสินใจ สามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกเลือกแล้ว (สุรพล กาญจนะจิตรา 2534 : 28-30)

จากการบรรยายของ สุรพล กาญจนะจิตรา (2534) ทำให้ทราบว่า กรณีบุคคลจะแสดงพฤติกรรมหรือมีการกระทำทางสังคมนั้น ต้องมีปัจจัยดึงดูด ซึ่งเกี่ยวกับความคิดหรือความเชื่อพื้นฐานของบุคคล รวมทั้งวัตถุประสงค์ในการแสดงออก ควบคุมกับปัจจัยหลักที่เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้จากการเรียนรู้ การรับรู้ของบุคคลจากสังคม นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดพฤติกรรมอีกคือ โอกาส ความสามารถและการสนับสนุนของบุคคลในสังคมด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

ความหมายของพฤติกรรม

การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ ที่มีการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมไว้หลาย ทฤษฎีสำหรับด้านสังคมวิทยาเป็นศาสตร์ทางพฤติกรรม หรือพฤติกรรมศาสตร์ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ (บรรพต วีระสัย 2525 : 15) ส่วนจิตวิทยาเป็นสาขาหนึ่งในกระบวนวิชาต่าง ๆ ทางสังคมที่มุ่งศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากตัวกระตุ้นทางสังคมความหมายของพฤติกรรมได้มีผู้ให้ความหมายคำว่า "พฤติกรรม" ไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2524 : 33) ได้ให้คำจำกัดความของ พฤติกรรมมนุษย์ หมายถึง กริยาอาการที่ได้มาภายหลังกำเนิด กล่าวคือ บุคคลจะมี

พฤติกรรมเช่นนั้น เพราะเคยได้ร่วมสังสรรค์กับเพื่อนมนุษย์อื่นมาก่อนแล้ว พฤติกรรมมนุษย์ ต่างกับพฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิดสันดาน อันเป็นสามัญอยู่ในชีวิตสัตว์อื่นทั่วไป

โสภา ชูพิกุลชัย (2524 :5) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การแสดง หรือการกระทำของสิ่งมีชีวิตที่สามารถมองเห็นหรือสังเกตได้

อารีย์ พันธุ์มณี (2534 : 15) ได้ให้ความหมายว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมหรือการกระทำของอินทรีย์ที่บุคคลสามารถสังเกตเห็นได้ รู้ได้ หรือใช้เครื่องมือต่าง ๆ วัดหรือตรวจสอบได้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2536 : 15) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้หรือไม่ เช่น การเดิน การพูด การคิด ความรู้สึก ภายในในของบุคคล ซึ่งคนภายนอกไม่สามารถสังเกตเห็นได้โดยตรง เช่น คุณค่า (Value) ที่เขายึดถือเป็นหลักในการประเมินสิ่งต่าง ๆ ทักษะคติ หรือเจตคติ (Attitude) ที่เขามีต่อสิ่งต่าง ๆ ความคิดเห็น (Belief) รสนิยม (Taste) และสภาพจิตใจ ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะของบุคลิกภาพของบุคคลเป็นเหตุปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรม

วิมลสิทธิ หรยางกูร (2526 : 35) กล่าวถึงพฤติกรรมมนุษย์ว่า มนุษย์มีพฤติกรรมทางจิตหรือพฤติกรรมภายในควบคู่กับพฤติกรรมภายนอก มนุษย์มีการรู้สึกในการสัมผัส มีการรับรู้ มีการเรียน มีการจำ มีความคิด มีการตัดสินใจ รวมทั้งเกิดอารมณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกในการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน พฤติกรรมทางจิตเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมในสภาพแวดล้อมที่เป็น พฤติกรรมภายนอก พฤติกรรมทางจิตของมนุษย์อาจเกี่ยวข้องกับมนุษย์ด้วยกัน แต่ด้วยเหตุผลที่ว่าสังคมมนุษย์ย่อมต้องเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ

พฤติกรรมทางจิต จึงมีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วย ไม่มากก็น้อยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไม่ว่ามนุษย์จะทำอะไร ย่อมมีการรับข่าวสารการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อม มีการพยายามทำความเข้าใจความหมาย เกิดการเรียนรู้และสะสมไว้ในจิต ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการทางจิตต่อไป

ไพบูลย์ อินทวิชา (2522 : 19) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ไม่ว่าการกระทำนั้น ผู้กระทำจะทำโดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว และไม่ว่าคนอื่นจะสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม

สุรชัย เพชรรุจานันท์ (2539 : 14) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำของมนุษย์ที่แสดงออกมาทุกประเภท ที่แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด เนื่องจากการรับรู้ การเรียนรู้ การตัดสินใจ หรือสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ ซึ่งอาจจะแสดงออกโดยการใคร่ครวญแล้ว หรืออาจเป็นไปโดยไม่รู้สีกตัว ทั้งที่สามารถสังเกตได้ หรือทดสอบได้ด้วยเครื่องมือที่สร้างขึ้น และรวมถึงสิ่งที่ไม่สามารถสังเกตได้

พันพร โชติพฤษกุล (2539 :37) กล่าวว่า พฤติกรรม หมายถึง การกระทำหรือการตอบสนองต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งหรือสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ โดยการกระทำนั้นเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายและเป็นไปอย่างใคร่ครวญหรือเป็นไปอย่างไม่ใคร่ครวญ โดยการกระทำนั้นเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายและเป็นไปอย่างใคร่ครวญหรือเป็นไปอย่างไม่ใคร่ครวญ โดยมีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และปัจจัยตัวอื่น ๆ เป็นตัวก่อให้เกิดแสดงออกมา โดยที่บุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบ ๆ สามารถสังเกตการกระทำนั้นได้หรือไม่ก็ตาม

ประเภทของพฤติกรรม

พฤติกรรมของคนในฐานะที่เป็นสัตว์สังคมนั้น แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1.พฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) คือ พฤติกรรม หรือการกระทำที่สามารถสังเกตเห็น ได้ เช่น การพูด การร้องไห้ การชกมวย ฯลฯ

2.พฤติกรรมปกปิด (Covert Behavior) คือ พฤติกรรม หรือการกระทำที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้นอกจากจะใช้เครื่องมือช่วยวัด เช่น การเกิด การหายใจ อารมณ์ การรับรู้ การทำงานของกระเพาะอาหาร ฯลฯ

นอกจากการแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภทดังกล่าวแล้ว นักจิตวิทยาบางท่านยังแบ่งพฤติกรรมโดยอาศัยเกณฑ์อื่นอีก กล่าวคือ อาจแบ่งพฤติกรรมได้ 2 ชนิด ดังนี้

ก. พฤติกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (Unlearned Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำได้เองโดยที่อินทรีย์มิได้มีโอกาสเรียนรู้มาก่อนเลย พฤติกรรมติดมาแต่กำเนิดอาจเกิดขึ้นนานหลังจากกำเนิดของอินทรีย์ก็ได้ เพราะฉะนั้นบางทีจึงเป็นที่สงสัยว่าอาจไม่ใช่พฤติกรรมติดมาแต่กำเนิด อย่างไรก็ตามพฤติกรรมติดมาแต่กำเนิดได้เกิดขึ้นหลังจากที่อินทรีย์เกิดขึ้นแล้วนาน ๆ

ข. พฤติกรรมที่เป็นผลของการเรียนรู้ (Learned Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำขึ้นหลังจากที่ได้มีการเรียนรู้ หรือเลียนแบบจากบุคคลอื่นในสังคม พฤติกรรมประเภทนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พฤติกรรมทางสังคม

อารีย์ พันธุ์มณี (2534 : 15-16) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ พฤติกรรมภายนอก และพฤติกรรมภายใน ดังนี้

1. พฤติกรรมภายนอกหรือพฤติกรรมชัดแจ้ง (Overt Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สามารถมองเห็น สังเกตเห็นได้จากภายนอก มี 2 ลักษณะ คือ

1.1 พฤติกรรมแบบโมลาร์ (Molar Behavior) เป็นพฤติกรรมหน่วยใหญ่ที่สังเกตเห็นได้ด้วยตาเปล่า โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมือวัดและการตรวจสอบ เช่น การเคลื่อนไหวของร่างกาย การเดิน การยืน การหัวเราะ เป็นต้น

1.2 พฤติกรรมแบบโมเลกุล (Molecular Behavior) เป็นพฤติกรรมหน่วยย่อยที่ต้องอาศัยเครื่องมือช่วยในการสังเกต เช่น การเปลี่ยนแปลงของร่างกาย การไหลเวียนของโลหิต การเต้นของหัวใจ ความดันโลหิต กระแสประสาทในสมอง เป็นต้น

2. พฤติกรรมภายในหรือพฤติกรรมกำบัง (Covert Behavior) เป็นพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นชัดเจนด้วยตา แต่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ และตรวจสอบพฤติกรรมภายใน ดังนี้

2.1 ความรู้สึก (Feelings) หมายถึง การตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยอวัยวะ สัมผัสที่ 5 หรือส่วนใดส่วนหนึ่ง ซึ่งได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น ผิวหนัง เช่น การที่สัมผัสสรสหวานก็สามารถบอกได้ว่ามีรสหวาน การได้เห็นแสงสว่าง การได้รับกลิ่นหอม เป็นต้น

2.2 การรับรู้ (Perceiving) หมายถึง การแปลความหมาย หรือการตีความที่ได้จากการสัมผัส

2.3 การจำ (Remembering) หมายถึง ความสามารถในการสะสมสิ่งเร้าหรือประสบการณ์ที่เคยผ่านเข้ามาแล้วเก็บเป็นภาพไว้ได้ และสามารถที่จะนำออกมาใช้ได้ทุกครั้ง

2.4 การคิด (Thinking) และการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลหรือสิ่งเร้าต่าง ๆ และวิเคราะห์หาสาเหตุ และพิจารณาตัดสินใจ

ซึ่งได้แบ่งพฤติกรรมโดยอาศัยการสังเกตออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. พฤติกรรมภายในหรือพฤติกรรมปกปิด (Covert Behavior) คือ การกระทำหรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลซึ่งสมองจะทำหน้าที่รวบรวมและสั่งการ มีทั้งที่เป็นรูปธรรมได้แก่ การเต้นของหัวใจ การบีบตัวของลำไส้ และที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความคิด ความรู้สึก ทศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งมีอยู่ในสมองของคน ไม่สามารถสังเกตเห็นได้

2. พฤติกรรมภายนอกหรือพฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) คือ ปฏิกริยาของบุคคล หรือกิจกรรมของบุคคลที่ปรากฏออกมาให้บุคคลอื่นเห็นได้ ทั้งทางวาจา การกระทำท่าทางต่าง ๆ เช่น การพูด การหัวเราะ การกินอาหาร การรักษาความสะอาด การปลุกต้นไม้ พฤติกรรมภายนอกเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น และเป็นสาเหตุสำคัญในการอนุเคราะห์โลก หรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จากประเภทของพฤติกรรมที่กล่าวถึง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า แบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ

1. พฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) คือ พฤติกรรม หรือการกระทำที่สามารถสังเกตเห็น ได้ เช่น การพูด การหัวเราะ การร้องไห้ การชกมวย ฯลฯ

2. พฤติกรรมปกปิด (Covert Behavior) คือ พฤติกรรม หรือการกระทำที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้นอกจากจะใช้เครื่องมือช่วยวัด เช่น การเกิด การหายใจ อารมณ์ การรับรู้ การทำงานของกระเพาะอาหาร ฯลฯ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาวิจัยถึงพฤติกรรมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร ในลักษณะเป็นพฤติกรรมเปิดเผย (Overt Behavior) ที่สามารถอธิบายหรือบอกได้ ใช้ เครื่องมือทดสอบได้

กระบวนการเกิดพฤติกรรม

วิมลสิทธิ์ หรยางกุล (2526 :7-9) กล่าวว่า พฤติกรรมจะมีขั้นตอนของกระบวนการเกิดพฤติกรรม 3 กระบวนการ คือ

1. กระบวนการเรียนรู้ (Perception) คือ กระบวนการที่รับข่าวสารจากสภาพแวดล้อมโดยตรงผ่านทางระบบประสาทสัมผัส กระบวนการจึงรวมความรู้สึกด้วย

2. กระบวนการรู้ (Cognition) คือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางจิตที่รวมการเรียนรู้ การจำ การคิด กระบวนการทางจิตดังกล่าว ย่อมรวมถึงการพัฒนาด้วย กระบวนการรู้จึงเป็นกระบวนการทางปัญญา

3. กระบวนการเกิดพฤติกรรมในสภาพแวดล้อม (Spatial Behavior) คือ กระบวนการที่บุคคลมีพฤติกรรมเกิดขึ้นในสภาพแวดล้อม มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมผ่านการกระทำสังเกตได้จากภายนอก เป็นพฤติกรรมภายนอก

สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ (Behavior Determinant)

ได้มีผู้กล่าวถึงสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ จากความหมายและองค์ประกอบพฤติกรรมซึ่งทำให้การแสดงออกของมนุษย์ แต่ละคนแตกต่างกันไปดังต่อไปนี้

ชูดา จิตพิทักษ์ (2536 : 58-77) กล่าวว่า สิ่งกำหนดพฤติกรรมมนุษย์มีหลายประการ ซึ่งอาจจะแยกได้ 2 ประเภท คือ

1. ลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่

1.1 ความเชื่อ หมายถึง การที่บุคคลคิดถึงอะไรก็ได้ในแง่ของข้อเท็จจริงซึ่งไม่จำเป็นจะต้องถูกหรือผิดเสมอไป ความเชื่ออาจมาโดยการเห็น บอกเล่า การอ่าน รวมทั้งการคิดขึ้นเอง

1.2 ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนนิยมยึดถือประจำใจที่ช่วยตัดสินใจ
การเลือก

1.3 ทักษะคติหรือเจตคติ มีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล
กล่าวคือ ทักษะคติเป็นแนวโน้มหรือขั้นเตรียมพร้อมของพฤติกรรม และถือว่าทักษะคติ
มีความสำคัญในการกำหนดพฤติกรรม

1.4 บุคลิกภาพ เป็นสิ่งกำหนดว่า บุคคลหนึ่งจะทำอะไร ถ้าเขาตกอยู่ใน
ในสถานการณ์หนึ่ง เป็นสิ่งที่บอกว่าบุคคลจะปฏิบัติอย่างไร ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

2. กระบวนการอื่น ๆ ทางสังคม ได้แก่

2.1 สิ่งกระตุ้นพฤติกรรม (Stimulus Object) และความเข้มข้นของ
สิ่งที่กระตุ้นพฤติกรรมลักษณะนิสัยของบุคคล คือ ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ
บุคลิกภาพ มีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมก็จริง แต่พฤติกรรมจะเกิดขึ้นยังไม่ได้ ถ้าไม่มีสิ่ง
กระตุ้นพฤติกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคล

2.2 สถานการณ์ (Situation) หมายถึง สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคลไม่
ใช่บุคคล ซึ่งอยู่ในสภาวะที่บุคคลกำลังจะมีพฤติกรรม

พัทมน์ สุจ้านงค์ (2532 : 80-82) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพล
ต่อพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่

1. กลุ่มสังคม (Social Group) ได้แก่กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนที่
โรงเรียน

2. บุคคลที่เป็นแบบอย่าง (Identification figure) ได้แก่ พ่อแม่ พี่
น้อง ครู หรือผู้มีชื่อเสียงในวงสังคม

3. สถานภาพ (Status) อาจเป็นสถานภาพที่ได้มาแต่กำเนิด เช่น
เพศ อายุ หรืออาจเป็นสถานภาพที่บุคคลนั้นได้มาจากการกระทำ เช่น ยศ ตำแหน่ง
เมื่อบุคคลมีสถานภาพที่แตกต่างกันย่อมมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันด้วย

4. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น ในปัจจุบัน คนนิยมใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทางแทนการเดินทางด้วยเท้าหรือใช้ม้าเหมือนอย่างแต่ก่อน ทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

5. กฎหมาย พฤติกรรมบางส่วนของมนุษย์ถูกกำหนดโดยกฎหมาย เช่น การขับขีรถยนต์บนท้องถนน ต้องปฏิบัติตามกฎจราจร

6. ศาสนา แต่ละศาสนามีกฎเกณฑ์ข้อห้ามที่แตกต่างกันตั้งนั้นในสถานการณ์อย่างเดียวกัน คนที่นับถือศาสนาต่างกันก็อาจแสดงพฤติกรรมที่ต่างกันได้ ทั้งนี้เนื่องมาจากอิทธิพลของศาสนานั้นเอง

7. ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ ล้วนมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติของบุคคลทั้งสิ้น

8. สิ่งแวดล้อม คนที่อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมมีพฤติกรรมที่ต่างกัน เช่น คนในชนบทกับคนในเมือง

9. ทัศนคติ มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของมนุษย์ เช่น นักเรียนที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อครูก็มักจะแสดงพฤติกรรมแปลก ๆ เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน

10. การเรียนรู้ ในทางจิตวิทยา ถือว่าพฤติกรรมส่วนหนึ่งของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยตลอดตั้งแต่เด็กจนโต

สรุป สิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ในระดับ มหภาคได้แก่ วัฒนธรรม ปทัศฐานของสังคม ความคาดหวังในบทบาท สถานภาพ สถาบัน หรือองค์กรในสังคม ส่วนในระดับจุลภาค คือมองตั้งแต่ตัวบุคคลนั่นเอง และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ฯลฯ ซึ่งรวมอยู่ในบุคลิกภาพของบุคคลนั่นเอง

ในการแสดงพฤติกรรมออกมาอย่างหนึ่ง ๆ ของมนุษย์นั้น ได้มีผู้

สงสัยกันว่าอะไรที่ทำให้การแสดงซึ่งพฤติกรรมเป็นไปอย่างนั้น อะไรในที่นี้ ก็คือ เครื่องกำหนดพฤติกรรมบุคคลจะมีพฤติกรรมออกมาในรูปใดก็ตามย่อมจะต้องมีสิ่ง กำหนดพฤติกรรม การเข้าใจถึงสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์จะทำให้เข้าใจ พฤติกรรมมนุษย์ได้ด้วย

คนธรรมดาทั่วไปมักจะนึกถึงบุคลิกภาพในแง่ของลักษณะหน้าตา การแต่งกาย วิธีการพูด วิธีการวางตัวในที่ต่าง ๆ เพราะฉะนั้นคนที่บุคลิกภาพดี มัก จะหมายความว่าบุคคลที่มีรูปร่างหน้าตาดี วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ พูดจา จะฉานไม่เคอะเขิน และคนที่บุคลิกภาพไม่ดีก็หมายความว่าบุคคลที่รูปร่างหน้าตา ไม่ดี วางตัวไม่เหมาะสมกับกาลเทศะ พูดจาไม่ฉาน งก ๆ เงิ่น ๆ แต่ในทางวิชา จิตวิทยานั้นได้ให้คำจำกัดความของคำว่า บุคลิกภาพ ต่างออกไปคือ

โรเบิร์ต ลันดิน (Robert Lundin) (Lundin, Robert, Personality: A Behavioral Analysis, (Toronto: McMillan Company, 1961) P.71) นิยามคำ ว่าบุคลิกภาพ ว่าคือเครื่องมือในการกำหนดพฤติกรรมที่มีลักษณะเด่นหลาย ๆ ประการ ซึ่งบุคคลได้มาภายใต้สถานการณ์พิเศษ (Organization of unique behavior equipment an individual has acquired under the special condition)

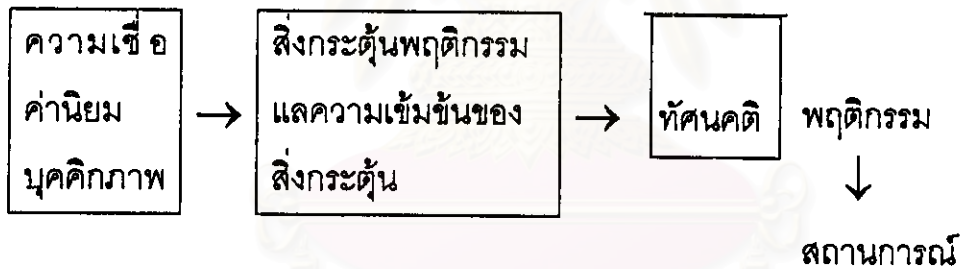
เรย์มอน แคทเทล (Raymon Cattell) (Cattell, Raymon, The Scientific Analysis of Personality, (Chicago: Aldine, 1965) P.25) ได้ให้คำ จำกัดความว่า บุคลิกภาพ คือ สิ่งที่ยืนยันว่าคุณคนคนหนึ่งจะทำอะไร ถ้าเขาอยู่ใน สถานการณ์หนึ่ง (Personality is that which tells what a man will do placed in a given situation.)

กอร์ดอน ออลพอร์ท (Gordon Allport) (Allport, Gordon, Personality: A Psychological Interpretation (New York: Henry, 1937) P.38) ได้อธิบาย ว่าบุคลิกภาพ คือ ระบบต่าง ๆ ทางกายและใจ เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ และเป็นเครื่องกำหนดอันเป็นลักษณะเฉพาะตัวของเขาจะปรับตัวเข้ากับสภาพ

แวดล้อมรอบตัวเขาอย่างไร (Personality is that dynamic organization which the individual of those Psychophysical systems that determine his unique adjustments to his environment.)

จากคำจำกัดความดังกล่าวนี้พอจะสรุปได้ว่าบุคลิกภาพ คือ สิ่งที่บอกว่าบุคคลจะปฏิบัติ อย่งไรในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หมายความว่าถ้าสถานการณ์อย่างเดียวกันแล้วคน 2 คน มีพฤติกรรมต่างกัน เราก็อาจจะอธิบายได้ว่าคงเป็นเพราะเขามีบุคลิกภาพที่ต่างกัน และคน ๆ เดียวกันถ้าอยู่ในสภาพแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ต่างกัน ก็ควรจะมึพฤติกรรมต่างกันออกไปด้วย

สรุปแล้ว สิ่งกำหนดพฤติกรรมมนุษย์เท่าที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นพอจะเขียนแผนภูมิประกอบคำอธิบายได้ดังนี้ คือ



ที่มา ชูดา จิตพิทักษ์ (2536 : 77)

แนวความคิดเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาท

ความหมายของคำว่า "สถานภาพ" (Status)

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 :70) กล่าวว่า สถานภาพ คือ ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกกลุ่ม นักสังคมวิทยาบางคนให้ความหมายของสถานภาพในเทอมของระดับ (Rank) คือความสูงต่ำ แต่ในที่นี้จะใช้ในความหมายทั่วไปมากกว่า

ถึงแม้ว่า สถานภาพบางอย่างจะแสดงถึง ความสูงต่ำก็ตาม

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 26) กล่าวว่า สถานภาพ คือ ตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่มเป็นสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดที่บุคคลมีอยู่เกี่ยวข้องกับผู้อื่น และสังคมส่วนรวม เป็นสิ่งเฉพาะบุคคลทำให้บุคคลนั้นต่างจากผู้อื่นและมีอะไรเป็นเครื่องหมายของตนเอง

กล่าวโดยสรุป สถานภาพ คือ ตำแหน่ง หรือ สิ่งเฉพาะบุคคลที่ทำให้บุคคลนั้นต่างจากผู้อื่นและเป็นสิ่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม มองในแง่การแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ระหว่างกันเป็นตำแหน่งสูงต่ำของรูปแบบพฤติกรรมนั่นเอง

ประเภทของสถานภาพ

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 27-29) กล่าวว่า สถานภาพมี 2 ประเภท คือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมา (Ascribed status) คือสถานภาพที่ได้มาโดย

ก. สังคมกำหนด เช่น เด็กทำงานเบา ๆ หนุ่มสาวหรือผู้ใหญ่ทำงานหนัก หรือผู้ใดมีฐานะสูงกว่าผู้ใด เป็นต้น

ข. ติดตัวหรือธรรมชาติสร้างสรรค์ เช่น เกิดเป็นหญิง เป็นชายเด็กวัยรุ่น หนุ่มสาว ขราภาพ ผิดำ ผิดขาว ฯลฯ ซึ่งธรรมชาติสร้างมา เราหลีกเลี่ยงไม่ได้ และต้องเป็นไปตามนั้น

สิ่งที่ติดตัวมานี้ในสังคมที่มีโครงสร้างอย่างเข้มงวด สถานภาพของชนชั้นจะติดตัวบุคคลนั้นตลอดไป เช่น เป็นศูทร(กรรมกร)จะสมรสกับแพศย์(พ่อค้า)ไม่ได้ มิฉะนั้นจะกลายเป็นพวกจัณฑาล(บุคคลที่แตะต้องไม่ได้)เป็นที่รังเกียจของคนทั่วไปและเข้ากับวรรณะใดไม่ได้ ลักษณะของสังคมอินเดียแบบนี้จึงเป็น

สังคมปิด (closed society) ไม่เปิดโอกาสให้บุคคลเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งให้ดีกว่า
วรรณะเดิมของตน

2. สถานภาพที่ได้ มาภายหลังหรือได้ มาโดยความสามารถ (Achieved status) เป็นตำแหน่งที่ต้องดิ้นรนขวนขวายด้วยความสามารถและสติปัญญาของตนเอง สังคมแบบนี้เป็นสังคมเปิด (open society) ทำให้สังคมได้บุคคลที่มีความสามารถต่าง ๆ เป็นการช่วยสร้างความเจริญแก่บุคคลและสังคมในที่สุด บุคคลในสังคมที่ซับซ้อนแต่ทุกคนจะมีสถานภาพต่าง ๆ บุคคลไม่ได้กำหนดสถานภาพของตัวเองแต่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างในสังคม เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดไว้แล้วในสังคมที่เขาเป็นสมาชิก นอกจากนี้ สถานภาพบางอย่างก็สำคัญหรือสูงกว่าสถานภาพอื่น เท่ากับเป็นการกำหนดตำแหน่งต่าง ๆ ของบุคคลในสังคม ซึ่งแต่ละสังคมกำหนดความสำคัญของสถานภาพไม่เหมือนกัน ในบางสังคมสถานภาพสำคัญ หมายถึง สถานภาพของวงศ์ตระกูล ศาสนา หรือสถานภาพทางการเมือง ส่วนสังคมดั้งเดิมถือเรื่องเพศ อายุ และวงศ์ตระกูลเป็นสถานภาพที่สำคัญ ในสังคมที่ซับซ้อนมักจะเป็นการติดต่อตามสถานภาพมากกว่าเรื่องส่วนตัว และบางครั้งก็สัมพันธ์กัน หรือความสัมพันธ์ของสถานภาพบางอย่างทำให้เกิดสิทธิพิเศษและไม่อาจจะเปิดเผยได้ ซึ่งไม่ใช่เรื่องทำแบบส่วนตัว แต่เป็นแบบที่ใช้กันทุกคน เช่น ระหว่างนายความกับลูกความ นักจิตวิทยากับคนไข้ เป็นต้น เป็นเรื่องที่สังคมได้กำหนดความสัมพันธ์และบุคคลปฏิบัติตามฐานะที่เขาเป็นสมาชิกของสังคมนั้น

ความหมายของคำว่า "บทบาท" (Role)

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 26) กล่าวว่า บทบาท คือการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพเป็นที่น่าสังเกตว่า บทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามตัวบุคคลที่มีสถานภาพนั้น นอกจากนี้การมีสถานภาพก็ไม่จำเป็นต้องมีบทบาทเสมอไป

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 73) กล่าวว่า สถานภาพเป็นตำแหน่งแต่
บทบาทคือการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมัก
จะเป็นของคู่กันคือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป

ลักษณะทั่วไปของบทบาท

งามพิศ สัตย์สงวน (2538 : 74-75) กล่าวว่า ประการแรก บทบาท
เป็นการทำตามสิทธิและหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในตำแหน่งต่าง ๆ คือ หน้าที่ที่เขาต้องทำ
ในฐานะที่ครอบตำแหน่งนั้น ๆ อยู่ ส่วนสิทธิหมายถึงสิ่งที่เขาพึงได้รับตอบแทนจาก
การปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่งนั้น ๆ บทบาทจึงเป็นสิ่งต่าง ๆ ที่เขาทำในตำแหน่งที่
เขาครองอยู่ เช่น ผู้มีตำแหน่งเป็นพ่อแม่มีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องทำหลายอย่างเช่น
เลี้ยงดูลูก ให้การศึกษาอบรม ให้ความอบอุ่นทางใจ และมีสิทธิที่จะได้รับอะไรหลาย
อย่างคือ ความภูมิใจ สบายใจ ความเคารพยกย่องและความกตัญญู เป็นต้น

บทบาทเป็นเรื่องของสังคมแต่มีจิตวิทยาของบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง
ความคิดนี้ช่วยให้เข้าใจว่าทำไมผู้ครองตำแหน่งเดียวกันจึงแสดงบทบาทต่างกันไป
ผู้อยู่ในตำแหน่งเหล่านั้นจะต้องทำหน้าที่หลายอย่างและจะได้รับสิ่งตอบแทนหลาย
อย่าง บุคคลจะแสดงบทบาทต่างกันไปเพราะแต่ละคนมีลักษณะทางจิตวิทยาและ
บุคลิกภาพต่างกันไป รวมทั้งมีปัจจัยที่สำคัญอีกหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น
กาลเวลาและสถานการณ์ที่เฉพาะต่าง ๆ เช่น เมื่อมีบรรทัดฐานใหม่ ๆ เกิดขึ้น หรือ
เมื่อเลิกใช้บรรทัดฐานอันเก่า ตลอดเวลาที่ผ่านมาจะมีหน้าที่และความรับผิดชอบ
ใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นในสถานภาพต่าง ๆ ทำให้สถานภาพนั้น ๆ มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น ทั้ง
สถานภาพและบทบาท จึงเปลี่ยนแปลงได้ สถานภาพเป็นส่วนของวัฒนธรรมแต่
บทบาทนั้นเป็นพฤติกรรม

แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาท

แนวความคิดในเรื่องบทบาทนี้ ส่วนใหญ่มักจะพิจารณาในด้านแนวคิดทางสังคมวิทยาและจิตวิทยา ซึ่งทั้งนักจิตวิทยาและนักสังคมวิทยาได้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับบทบาทไว้หลายประการ ซึ่งพอจะนำมาพิจารณาพอสังเขปได้ดังนี้

Broom และ Selznick อธิบายว่าบทบาทบางครั้งเรียกว่า บทบาททางสังคมเป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งเฉพาะทางสังคม เช่น การเป็นพ่อ เป็นครู เป็นต้น ความหมายของบทบาทเป็นการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ที่ขึ้นอยู่กับตำแหน่งทางสังคมซึ่งบอก ให้รู้ว่าแต่ละคนควรจะแสดงบทบาทอะไรบ้าง ในการเป็นพ่อ หรือเป็นครู และเป็นหน้าที่ของเขาที่ต้องแสดงพฤติกรรมตามบทบาทนั้น ๆ และเขาก็สามารถเรียกร่องหรืออ้างสิทธิอันนี้ได้ (Broom และ Selznick, 1987 : 60)

Sarin ได้จำแนกลักษณะที่สำคัญของบทบาทออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. ความคาดหวัง (Expectations) เป็นความคาดหวังของบุคคลที่ตำแหน่ง นั้น ๆ ว่าควรจะแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับตำแหน่งนั้น ๆ อย่างไร
2. การแสดงบทบาท (Enactments) เป็นการแสดงบทบาทของบุคคลให้สอดคล้องกับบทบาทที่กำหนดไว้ (Sarin, 1992 : 546)

Jonathan H Turner ได้กล่าวถึงทฤษฎีบทบาทในเชิงทฤษฎีทางปฏิกรรมสัญลักษณ์นิยม (Symbolic Interactionism) ไว้โดยเปรียบเทียบเหมือนกัน "การเล่นละครบน เวที" (Dramaturgical approach) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะความ

คาดหวัง (Expectations) โดยทั่วไป ความคาดหวังประกอบด้วย 3 ประการ คือ

1. ความคาดหวังจาก "บท" (Expectation from the "Script")

หมายถึง ภาวะความเป็นจริงต่าง ๆ ทางสังคม (Social reality) จะสามารถเปรียบเทียบได้ เช่นกับบทละคร (Script) ซึ่งประกอบด้วยตำแหน่งต่าง ๆ ทางสังคมมากมายโดยมีบรรทัดฐาน (Norm) เป็นตัวกำหนดว่าบุคคลควรจะมีพฤติกรรม เช่น ในสังคมกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ทางสังคมจะถูกจัดระบบและควบคุมโดยบรรทัดฐานที่แตกต่างกันไปตามสถานการณ์และเงื่อนไขทางสังคมที่แตกต่างกัน

2. ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น ๆ (Expectation from other "Players") หมายถึง การที่สังคมมีบรรทัดฐานซึ่งเปรียบเทียบเหมือน Script ที่ จะกำหนดบทบาทของบุคคลในความสัมพันธ์กันทางสังคมดังกล่าวแล้ว บุคคลในสังคมจึงต้องมีการสวมบทบาท (Role Taking) ซึ่งกันและกันเพื่อที่บุคคลจะได้คาดหวังพฤติกรรมของบุคคลอื่นในสังคมที่แสดงออกและสามารถมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ที่ถูกต้องได้ตามความคาดหวังของสังคมและบุคคลอื่น ๆ

3. ความคาดหวังจาก "ผู้ชม" (Expectation from the "Audience")

หมายถึง เป็นความคาดหวังของบุคคลในสังคมที่อยู่ในสถานภาพต่าง ๆ กัน ซึ่งจะต้องคาดหวังและสวมบทบาทของบุคคลอื่นเพื่อที่เป็นเครื่องนำทางไปสู่การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างถูกต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ซึ่งเป็นความคาดหวังร่วมกัน

โดยสรุป Turner เห็นว่าสังคมโลกถูกสมมติขึ้นโดยทฤษฎีบทบาทซึ่งจัดระบบโครงสร้างในลักษณะของความคาดหวังจากสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการคาดหวังบท (Script) ความคาดหวังจากผู้ร่วมแสดงคนอื่น (Other players) หรือความคาดหวังจากผู้ชม (Audience) ก็ตามซึ่งรูปแบบของความคาดหวังดังกล่าวเหล่านั้นจะขึ้นอยู่กับสถานภาพที่บุคคลเหล่านั้นครอบครองอยู่นั่นเอง (Jonathan H Turner, 1992 : 349-351)

การขัดเกลาทางสังคม

มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อื่นในแง่ที่ต้องได้รับการขัดเกลาอบรมสั่งสอนตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นกระบวนการเรียนรู้กฎเกณฑ์ของกลุ่มหรือสังคมหนึ่ง ๆ ที่กำหนดไว้ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เพื่อให้บุคคลนั้นได้มีแบบแผนของพฤติกรรมที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่ม การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 45)

ความสำคัญของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาเป็นสิ่งสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ เป็นหลักในการปฏิบัติที่คนเราจะต้องเรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบ แบบแผนของกลุ่มหนึ่ง ๆ ที่กำหนดไว้เพื่อให้มีความสัมพันธ์กันได้ ฉะนั้น การขัดเกลาจึงเป็นวิธีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับวิถีชีวิตของกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิก เป็นการรับเอาคุณค่าของกลุ่มที่เราช่วยด้วยในฐานะเป็นสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งทำให้มนุษย์เกิดความรู้สึกเป็นตัวตนหรือตัวของตัวเอง (Self) คือ ความรู้สึกที่ว่าตนเป็นมนุษย์ต่างจากคนอื่นสามารถควบคุมความรู้สึกนึกคิด ประพฤติปฏิบัติตนตามระเบียบ หรือความเหมาะสมในกลุ่มอื่น ๆ

การขัดเกลาทางสังคมจึงมีกระบวนการที่ค่อนข้างซับซ้อน และสิ่งที่เรียนรู้นี้อาจจะแสดงออกในรูปของสัญลักษณ์ โดยบุคคลที่จะต้องผูกพันกับโครงสร้างของสังคมที่มีอยู่ ความผูกพันนี้แสดงออกมาในรูปที่บุคคลจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทในเรื่องต่าง ๆ เช่น การงาน การปกครอง การศึกษา การศาสนา การมีครอบครัว การนันทนาการ เป็นต้น (สุพัตรา สุภาพ, 2540 : 45)

ความหมายของการขัดเกลาทางสังคม

การขัดเกลาทางสังคม เป็นกระบวนการที่มนุษย์เรียนรู้ ยอมรับค่านิยม กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น เพื่อจะได้มีสถานภาพและปฏิบัติตามบทบาทต่าง ๆ ที่สังคมต้องการ บางครั้งก็ใช้คำว่าเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้บทบาทในอนาคตตามที่กลุ่มยอมรับ

กล่าวโดยสรุป การขัดเกลาทางสังคมจึงเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มคนหนึ่ง ๆ กำหนดหรือวางไว้เพื่อเป็นแบบแผนของการปฏิบัติต่อกัน และให้บุคคลได้พัฒนาบุคลิกภาพของตนเอง(สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 48)

กระบวนการขัดเกลาทางสังคม

1. การตอบสนองความต้องการในระยะเริ่มแรก (response) เป็นกระบวนการที่บุคคลจะแสดงความต้องการออกมา และคนอื่น ๆ ในสังคมที่ทำหน้าที่นี้จะสนองตอบความต้องการนั้นเป็นการสนองตอบตามระเบียบแบบแผนที่สังคมนั้น ๆ กำหนดไว้ เป็นการตอบสนองในรูปของการให้เรียนรู้ระเบียบที่สังคมนิยมปฏิบัติ และแม้แต่การไม่ตอบสนองก็เป็นการขัดเกลาทาง สังคมเช่นกัน
2. การรู้จักปรับความต้องการและความสามารถของตนให้เข้ากับกฎเกณฑ์ของสังคม (adaptation) เราต้องยอมรับว่า มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการรับรู้ระเบียบกฎเกณฑ์ไม่เท่ากัน บางคนรับได้ง่ายบางคนรับได้ยากจะต้องรู้จักดัดแปลงการอบรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องหรือเข้ากับความสามารถของแต่ละคนแต่ในบางเรื่องซึ่งเป็นเรื่องที่ใหญ่ออกไป หรือที่ขัดข้องกับความรู้สึกนึกคิดของตนอย่างยิ่ง ก็ยากที่จะประพฤติปฏิบัติตนให้เข้ากับความต้องการของสังคมได้ การขัดเกลาของสังคมจึงไม่บังเกิดผล

3. การยึดถือสิ่งที่คล้ายกับตัวเอง (identification)

3.1 ความต้องการที่จะทำให้เหมือนกับบุคคลที่ตนต้องการยึดถือเป็น แบบฉบับ

3.2 ความรู้สึกร่วมกับบุคคลหรือกลุ่มที่ถือว่าเป็นพวกเดียวกันกับตน เช่น ความรักระหว่างสามีภรรยา ใครว่าสามีหรือภรรยาอีกฝ่ายหนึ่งจะโกรธแทน หรือใครว่าพี่น้องของตนต่างก็เจ็บร้อนแทนกัน เป็นต้น

3.3 ความรู้สึกยึดมั่นหลักการหรืออุดมคติบางอย่างอย่างแน่นแฟ้น (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 49-50)

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า การมีปฏิภยาสัมพันธ์กับคนอื่นในชีวิตของมนุษย์ในระยะเวลาานพอสมควร จะทำให้บุคคลนั้นรู้จักเลือกแบบหรือยึดถือแบบฉบับที่ตนคิดว่ามีส่วนคล้ายกับตน ความรู้สึกเช่นนี้จะเป็แนวทางให้บุคคลนั้นรู้จักทำในสิ่งที่สังคมต้องการ แต่ความสำคัญในการขัดเกลานี้ขึ้นอยู่กับว่าระเบียบกฎเกณฑ์นั้น ๆ สอดคล้องหรือเข้ากับความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ ความสามารถของเขาได้เพียงใด (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 50)

การขัดเกลาทงสังคมกับการกระทำระหว่างกัน

หากมนุษย์ไม่มีการเรียนรู้หรือไม่ได้รับการอบรมขัดเกล้า มนุษย์ก็ยากที่จะมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้หากมนุษย์คนใดถูกตัดขาดจากสังคม ไม่มีปฏิภยาสัมพันธ์หรือการกระทำระหว่างกัน (Interaction) ไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอตั้งแต่ในวัยทารกหรือเด็ก คนนั้นจะเติบโตขึ้นมาอย่างมีปัญหา เพราะพฤติกรรมของมนุษย์ไม่ได้เกิดจากชีวภาพพวกวัฒนธรรรมบวกประสบการณ์ของตน แต่เกิดจากการมีความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์

จากการศึกษาเด็กหลายกลุ่ม ทั้งเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูอย่างดี เด็กกำพร้าและเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูต่างกัน ได้ผลสรุปออกมาอย่างเดียวกัน คือ เด็ก



ต้นฉบับไม่มีหน้า
NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นี้จะให้การขัดเกลาในชีวิตของมนุษย์ ซึ่งการขัดเกลาอาจจะเป็นไปในรูปของการส่งเสริมกันหรือขัดแย้งกันก็ได้ ซึ่งบางครั้งก็ทำให้สับสน เกิดการขัดแย้งในด้านจิตใจ เพราะไม่รู้จะทำตามฝ่ายใดดี

ในสังคมเมืองหรือสังคมที่ซับซ้อน มีคนอยู่เป็นจำนวนมากมีความเป็นอย่างต่างกัน ยึดคุณค่าต่าง ๆ กันกลุ่มตัวแทนมีการอบรมตามแบบฉบับของตนเอง ซึ่งอาจจะขัดกับกลุ่มอื่น ๆ ได้คนจึงอาจสับสน เพราะมีระเบียบที่จะต้องปฏิบัติมากและบางครั้งคนก็ต้องเลือกตัดสินใจระหว่างสิ่งที่ขัดกัน อย่างไรก็ตาม ตัวแทนการขัดเกลามี 6 กลุ่ม คือ

1. ครอบครัว นับเป็นการอบรมเบื้องต้นที่สำคัญที่สุดที่เด็กจะต้องประสบเพราะเป็นการอบรมที่ใกล้ชิดและมีความผูกพันกันอย่างลึกซึ้ง และมีอิทธิพลต่ออารมณ์ ทัศนคติ และแบบของพฤติกรรมแก่เด็กเป็นอย่างยิ่ง พ่อแม่จะอบรม 2 วิธี คือ

1.1 ทางตรง ด้วยการบอกกล่าวอย่างแจ่มแจ้ง ว่าอะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรผิด อะไรถูก ซึ่งได้ผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพมาก เนื่องจากการชี้ทางและแนะแนวทางในการปฏิบัติแก่บุคคลอย่างจงใจและเจตนา เพื่อให้บุคคลนั้นสามารถวางตัวได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อสถานการณ์หนึ่ง ๆ

1.2 ทางอ้อม เป็นการอบรมโดยไม่รู้ตัว เป็นสิ่งที่เด็กได้รู้ได้เห็น และซึมซาบไปในจิตใจซึ่งเด็กอาจจะนำไปปฏิบัติในอนาคตหรือมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก

2. กลุ่มเพื่อน คนเรามักจะถูกอบรมจากเพื่อนที่มีอายุเท่ากัน หรือมากกว่า Riesnan กล่าวว่า กลุ่มเพื่อนจึงเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่บุคคลชอบยึดเพื่อนเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อให้เพื่อนยอมรับและเป็นการแสดงความเป็นพวกเดียวกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 59-60) กลุ่มเพื่อนมีความสำคัญในการอบรม คือ

2.1 สอนอำนาจที่ไม่ใช่ของใครโดยเฉพาะ เป็นการเรียนรู้

กฎเกณฑ์ต่าง ๆ จากการมีส่วนร่วมด้วย เช่น การเล่นฟุตบอล ใครอยากเล่นก็ต้องทำตามกฎ เป็นต้น

2.2 ช่วยให้ทดลองกฎเกณฑ์ของผู้ใหญ่ว่าจะเอาจริงแค่ไหน ปกติเด็กอยู่กับเพื่อน ๆ มักจะกล้าทำอะไรที่ขัดแย้งหรือลองดีกับผู้ใหญ่มากกว่าอยู่เพียงคนเดียว และในขณะที่เดียวกันก็อยากจะทดลองดูว่ากลุ่มพอจะดีดิ่งขัดแย้งกับผู้ใหญ่ได้แค่ไหน เชื่อถือได้เพียงไร

2.3 ถ่ายทอดระเบียบวิธีและคุณค่าที่ผู้ใหญ่ต้องการหรือไปในทางตรงกันข้าม ส่วนมากจะถ่ายทอดคุณค่าตามผู้ใหญ่ต้องการ หากกลุ่มสนับสนุนระเบียบและคุณค่านั้น

3. โรงเรียน เป็นสถานที่ที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ มีโอกาสคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน มีโอกาสได้รับความรู้และคุณค่าต่าง ๆ จึงมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กอย่างมาก แต่ปัญหาคือโรงเรียนอาจจะอบรม

3.1 ไม่ตรงกับที่บ้าน ทำให้เด็กสับสนไม่รู้วาระหว่างครูกับพ่อแม่ใครจะถูกกว่ากัน

3.2 สอนในสิ่งที่เป็นทฤษฎีและอุดมคติจนเกินไป อาจไม่ตรงกับกาปฏิบัติจริง

4. กลุ่มอาชีพ ใครจะทำอาชีพอะไร ก็ต้องยอมรับระเบียบวิธีปฏิบัติของอาชีพนั้น ๆ ซึ่งในแต่ละอาชีพจะมีคุณค่าและวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันออกไป ในระยะเยาว์วัยเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะกล่อมเกลาได้ง่าย ระเบียบวิธีการและคุณค่าใหม่ ๆ ได้ง่าย

5. ตัวแทนทางศาสนา ช่วยขัดเกลาในแง่ให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับศีลธรรม จริยธรรม และความประพฤติที่ถูกต้องควร หลักปรัชญาในการดำเนินชีวิต ศาสนาจึงมีส่วนและมีบทบาทในการสร้างทัศนคติ และแนวความคิดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ค่านิยมที่มาจากศาสนาเป็นเสมือนเครื่องกลั่นกรองความรู้สึกของ

บุคคล และสิ่งเหล่านี้เองเป็นอิทธิพลทางจิตวิทยา ซึ่งช่วยสร้างบุคลิกภาพของบุคคลด้วย

6. สื่อมวลชน มีส่วนในการขัดเกลาทางสังคมในด้านต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องคุณค่า ความเชื่อ แบบของความประพฤติ ฯลฯ

สรุปแล้ว ทั้งครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ ตัวแทนศาสนา และสื่อมวลชน เป็นแหล่งสำคัญที่ให้ความคิดกับบุคคลและสร้างพื้นฐานที่จะทำให้บุคคลเลือกที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อสิ่งต่าง ๆ ในช่วงชีวิตระยะต่อมา รวมทั้งขัดเกลาให้บุคคลมีบุคลิกภาพต่าง ๆ ตามที่สังคมต้องการ (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 60-62)

ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม

ความเป็นตัวตน

ความเป็นตัวตน (self) เกิดจากการขัดเกลาทางสังคม เป็นการที่บุคคลยอมรับเอาคุณค่าของกลุ่ม ซึ่งเป็นผลจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และมีการปรับความต้องการและการกระทำของตนให้เข้ากับกลุ่ม ตามสิทธิและหน้าที่ที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ ความเป็นตัวตนจึงเป็นผลิตผลของสังคม

การสร้างความเป็นตัวตนของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ และในต้นศตวรรษที่ 20 ผู้รู้หลายท่าน เช่น Cooley และ Mead เป็นผู้มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการอธิบายเรื่องกระบวนการมีปฏิสัมพันธ์อันมีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพ ทำให้แนวความคิดนี้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

Cooley ได้ให้แนวความคิดเรื่องกระบวนการขัดเกลา โดยใช้หลัก lookingglass-self กล่าวคือ ความสำนึกของตัวตนเป็นผลสะท้อนจากการมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น และจากการที่คนอื่นดูเราซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจ หรือกล่าวให้ง่าย

เข้า คือ เป็นการมองตัวเองโดยใช้สายตาของคนอื่น เหมือนมองตัวเองจากกระจกเงา แต่แต่ละบุคคลสามารถจะตัดสินใจว่าตัวเองควรเป็นอะไรแค่ไหน โดยเอาความคิดของคนอื่นที่มองตนหรือตัดสินใจว่าเป็นอย่างไรมาเป็นเกณฑ์ สำคัญ เช่น ลูกที่ไม่ปฏิบัติตามที่พ่อแม่คาดหวัง จนทำให้พ่อแม่ว่ากล่าว จะทำให้รู้สึกว่าตนมีค่าหรือความสำคัญน้อยลงไป

ความรู้สึกดีหรือไม่ดีที่เกี่ยวกับตัวเองมักจะเกิดจากความรู้สึกของคนอื่นที่มีต่อตนเองสภาวะแบบนี้จะทำให้บุคคลเกิดความคิดเกี่ยวกับตนเอง (self concept) อันเป็นผลสะท้อนที่บุคคลอื่นมีทัศนคติต่อคน

Mead เรื่องความเป็นตัวตนได้อาศัยทฤษฎีของ Cooley เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ Mead เน้นกฎเกณฑ์บางอย่างที่บุคคลได้เริ่มสร้างความรู้สึกเกี่ยวกับตัวเองและจิตใจ และความรู้สึกทั่ว ๆ ไป อันเป็นผลจากกระบวนการฝึกอบรมทางสังคมจนสร้างความเป็นตัวตนขึ้น Mead แบ่งตัวตนออกเป็น 2 ส่วน คือ I และ Me

I คือ ส่วนที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง เป็นส่วนที่บุคคลแสดงออก ไม่ใช่ความต้องการของสังคม Me คือส่วนที่รับเอาทัศนคติ ความคิดอ่าน กฎเกณฑ์ ระเบียบประเพณีที่มีอยู่มาเป็นของตนโดยไม่คัดค้าน เป็นการยอมรับความต้องการของสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 53-54)

ทฤษฎีของ Mead สรุปได้ดังนี้ คือ

1. มนุษย์โดยทั่วไปจะไม่มีความเป็นตัวตน จนกระทั่งสังคมสร้างความเป็นตัวตนให้แก่เด็กโดยผ่านทางพ่อแม่และกลุ่มเพื่อนฝูง
2. เด็กโดยทั่วไปจะไม่มีควมสำนึกเกี่ยวกับความเป็นตัวของตัวเองหรือควมสำนึกเกี่ยวกับจิตใจของตนเอง จนกว่าจะมีปฏิกริยาสัมพันธ์ทางสังคม โดยเริ่มจากพ่อแม่ซึ่งพ่อแม่จะสอนเด็กให้รู้จักตัวเอง
3. ภาษาเป็นอุปกรณ์สำคัญในการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งนับเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเป็นตัวตนทางสังคม

ทฤษฎีของ Mead ถือว่า สัญลักษณ์และภาษาเป็นสิ่งสำคัญมากต่อการสร้างสรรค์ความเป็นตัวตนซึ่งเปลี่ยนสภาวะจากการที่มนุษย์เกิดมาในโลกให้เป็นสมาชิกของสังคม ทฤษฎีของ Mead ได้รับการขนานนามว่า เป็นบิดาของทฤษฎีการมีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic interaction)

4. เมื่อทารกได้เติบโตขึ้น จะเริ่มพัฒนาความสำนึกว่าอะไรถูกอะไรผิดโดยยึด "บุคคลอื่น" เป็นเกณฑ์พื้นฐาน นั่นคือ บุคคลเริ่มเข้าใจว่าสังคมต้องการให้"เขา"ปฏิบัติอย่างไร และจากผลสะท้อนที่บุคคลอื่นมีต่อตน เด็กจะเริ่มรู้จักว่าตัวของตัวคือใคร และมีเอกลักษณ์ของตัวเอง (self identity) ซึ่งในที่สุดเด็กคนนั้นก็จะถูกขัดเกลาให้เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคม

5. ความเป็นตัวตนทางสังคมไม่ได้หมายความว่าถึงการยอมรับทุกสิ่งทุกอย่าง โดยคำนึงถึง Me ตรงกันข้ามบุคคล มี I ซึ่งเป็นลักษณะความเป็นตัวของตัวเองที่สามารถจะสำนึกได้ด้วยตัวเอง มีส่วนช่วยให้บุคคลมีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

6. ผลกระทบจากการขัดเกลาเริ่มตั้งแต่เด็ก ทั้งนี้เพราะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลเกิดจากประสบการณ์แต่ในวัยเด็ก จนสามารถรู้จักว่าตัวเองคือใคร เพราะความเป็นตัวตนนี้ไม่ได้มาแต่เกิดแต่ต้องมาสร้างโดยผ่านทางครอบครัวเป็นสำคัญ

ทั้ง Cooley และ Mead เน้นแหล่งที่หลอมหล่อหรือสร้างสรรค์บุคลิกภาพของมนุษย์ว่าเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction)

ส่วน Sigmund Freud ถือว่าเป็นปัจจัยทางชีววิทยามีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลิกภาพ แนวความคิดของ Freud ถือหลักชีววิทยาเป็นสำคัญ โดยแบ่งความเป็นตัวตนออกเป็น 3 ส่วน คือ (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 54-56)

1. Id เป็นพลังดั้งเดิม เป็นแหล่งก่อให้เกิดบุคลิกภาพของมนุษย์ ซึ่งเป็นมรดกตกทอดทางกรรมพันธุ์ เป็นแหล่งของการเจริญเติบโตของมนุษย์และเป็น

แหล่งพลังงานใหญ่คอยกระตุ้นส่วนที่เหลืออีกสองระบบให้ทำงาน เป็นส่วนความต้องการทางชีววิทยาที่ต้องใช้ superego คอยควบคุม ซึ่งบางครั้งก็ทำไม่สำเร็จ

2. Ego เป็นส่วนที่มีเหตุผลหรือตัวประสานระหว่าง id กับ Superego ที่ คอยควบคุมกิจกรรมต่าง ๆ หรือความเป็นตัวตนของบุคคล เป็นส่วนของจิตที่ประกอบด้วยความรู้ ความจำ ความคิดและเป็นส่วนที่สามารถคาดคะเนหรือวิเคราะห์สิ่งต่าง ๆ ได้ Ego นี้มีส่วน ควบคุมและเป็นช่องทางส่งพลังของ id ออกมา อันเป็นศูนย์กลางของบุคลิกภาพและการกระทำ ต่าง ๆ ของบุคคล

3. Superego เป็นส่วนเกี่ยวกับคุณธรรม ระเบียบ ประเพณี กฎเกณฑ์ กฎข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งบุคคลรับการขัดเกลาทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เรียก ได้ว่า เป็นความรู้สึกไม่สูงเป็นตัวกดความต้องการที่ไม่ดีงามหรือที่สังคมไม่ต้องการ และเป็นตัวส่งเสริม Ego ให้ทำตามแบบแผนที่สังคมกำหนดหรือยอมรับ Superego จึงเป็นตัวควบคุม id และ Ego ความคิดของ Freud ถือว่า Superego เป็นผลผลิตของสังคม ทั้งนี้เพราะบรรทัดฐานว่าอะไรผิดอะไรถูกเกิดจากสภาวะของสังคมไม่ใช่เกิดจากสาเหตุทางชีวภาพ

ทฤษฎีทั้งหมดที่กล่าวมา ล้วนแต่พูดถึงกระบวนการขัดเกลาทางสังคม โดยแต่ละทฤษฎีมีการเพิ่มเติมตีความหมายต่างกันไปเล็กน้อย อย่างไรก็ตามทุกทฤษฎีล้วนแต่เน้นลักษณะพื้นฐานทางสังคมวิทยาร่วมกันบางประการ คือ

1. การขัดเกลาทางสังคมของมนุษย์ ช่วยสร้างบุคลิกภาพ บุคลิกภาพจึงมิใช่เป็นมรดกสืบทอดทางชีววิทยา

2. ครอบครัวเป็นตัวเชื่อมหรือมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลา

3. บทบาททางสังคมจึงทำให้บุคคลสามารถติดต่อสัมพันธ์กันได้

(สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 56-57)

จากการศึกษาเรื่องทฤษฎีของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้มีนักทฤษฎี เป็นจำนวนมากเขียนเรื่องนี้ ซึ่งอาจสรุปได้เป็น 2 แนวคิด คือ

1. ทฤษฎีพฤติกรรม เป็นแนวความคิดเกี่ยวกับเรื่องบทบาทของการ

ได้รับประโยชน์และเสียผลประโยชน์ของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม สารสำคัญ
ของทฤษฎีนี้คือ เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ โดยจะปฏิบัติในแบบพฤติกรรมที่เป็น
ที่ยอมรับหรือมีการตอบสนองที่ดี ส่วนพฤติกรรมใดเป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับหรือได้
รับการลงโทษก็จะไม่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งนั้นต่อไป เมื่อเป็นเช่นนี้พฤติกรรมจึงถูก
กำหนดในรูปของการให้รางวัล หรือการลงโทษ เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านี้จาก
สมาชิกคนอื่น ๆ ในสังคม โดยเฉพาะบิดามารดาว่าอะไรผิดอะไรถูก และอะไรที่
เหมาะสม

2. ทฤษฎีตัวแบบ ทฤษฎีนี้ถือว่าการเรียนรู้คือ การลอกตามตัวแบบ
ต่าง ๆ Bandura and Ross (1963) เสนอแนะว่า การขัดเกลาเกิดขึ้นตั้งแต่วัยเด็ก เด็ก
จะเลียนแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่เนื้อหาของทฤษฎีนี้ถือว่ามีความสำคัญเท่า ๆ กับ
ทฤษฎีว่าด้วยการให้รางวัลและการลงโทษ เช่นเด็กหญิงที่กำลังรำมารดา เด็กคนนั้น
ไม่มีมารดาเป็นตัวอย่างในการลอกเลียนทำให้เกิดปัญหาในการเรียนรู้พฤติกรรมที่
เหมาะสมและถูกต้อง ดังนั้นทฤษฎีตัวแบบจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีตัวแบบ
(Model) ของบทบาทที่เหมาะสมในกระบวนการขัดเกลา

Broom & Selznick อธิบายว่า โดยทั่วไปแล้วกระบวนการขัดเกลา
ทางสังคมมีจุดมุ่งหมายหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. การปลูกฝังระเบียบวินัย (discipline) การมีระเบียบวินัยถือเป็น
พื้นฐานสำคัญในการดำเนินกิจกรรมในสังคมและการอยู่ร่วมกันของกลุ่ม การปลูก
ฝังระเบียบวินัยจะทำให้บุคคลยอมทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ที่สังคมกำหนด ถึงแม้
ว่าจะมีความยากลำบากหรือต้องฝืนทำระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลได้รับนับตั้งแต่
วัยต้นของการดำเนินชีวิต

2. การปลูกฝังความมุ่งหวังในชีวิตที่กลุ่มยอมรับ (aspiration) โดย
ปกติระเบียบวินัยเป็นสิ่งที่บุคคลไม่ยอมปฏิบัติ แต่ความมุ่งหวังจะช่วยให้บุคคลมี
ความมุ่งหวังและยอมรับระเบียบวินัยที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อลุล่วงความต้องการ

การในอนาคต ความลู่ลวงที่ต้องการนั้นคือความมุ่งหวังที่บุคคลได้รับจากสังคมหรือกลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ได้ถ่ายทอดคุณค่าทางสังคม (Social Values) มาถึงตัวบุคคล

3. การกำหนดบทบาทในสังคม (Social role) รวมทั้งทัศนคติต่าง ๆ ที่เข้ากับบทบาทนั้น ๆ บุคคลจะได้รับการอบรมให้รู้ในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป

4. การให้เกิดความชำนาญหรือทักษะ (Skills) ที่จะมีส่วนร่วมกิจกรรมในสังคมกับคนอื่น ๆ จุดมุ่งหมายข้อนี้เป็นผลสุดท้ายที่ต่อเนื่องมาจากจุดมุ่งหมายแต่ละข้อตามลำดับ (Broom & Selznick อ้างถึงใน ปฟาณี สุจิตต์วัฒนา, 2533 : 28-29)

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน

พจนานุกรมทางสังคมศาสตร์ ได้บรรยายไว้ว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นพฤติกรรมที่แตกต่างหรือฝ่าฝืน หรือขัดแย้งกับมาตรฐานที่สังคมยอมรับ หรือวัฒนธรรมภายในระบบกลุ่มสังคมนั้น (Gould & Kolb, 1964:196) และพจนานุกรมทางพฤติกรรมศาสตร์ได้กล่าวไว้ว่า ความเบี่ยงเบน คือการที่บุคคลมีลักษณะแตกต่างหรือผิดไปจากบรรทัดฐานสังคม ลักษณะที่แตกต่างกัน ได้แก่ ทัศนคติ มาตรฐานเชิงศีลธรรม และพฤติกรรมที่สามารถมองเห็นได้ ชัดเป็นต้น (Walman, 1973:98)

พาร์สันส์ (Talcot Parsons) ให้แนวคิดความเบี่ยงเบนโดยเสนอว่า สังคมมีความคาดหวังร่วมกันเป็นแนวทางกว้าง ๆ ที่เราควรกระทำตามบทบาทที่สังคมกำหนด การที่บุคคลละเมิดบรรทัดฐานนั้น ประกอบด้วย องค์ประกอบคือ ตัวผู้ละเมิด สถานการณ์ขณะนั้นอำนวยให้และแรงจูงใจที่จะผลักดันให้เกิดการกระทำ (Thio, 1993:4)

เมอร์ตัน (Robert K. Merton) กล่าวว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นเรื่อง



ต้นฉบับไม่มีหน้า

NO THIS PAGE IN ORIGINAL

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากกฎเกณฑ์เหล่านี้ล้มเหลว ทำให้ไม่มีผู้ปฏิบัติตามหรือละเมิดดังกล่าว ความล้มเหลวของกฎเกณฑ์หรือการละเมิดดังกล่าวอาจมี สาเหตุ 3 ประการ คือ

1. การไร้กฎเกณฑ์ เป็นภาวะที่เราไม่มีกฎเกณฑ์คอยบอกว่าต้องทำอะไร
2. ความขัดแย้งของกฎเกณฑ์ เป็นภาวะที่คนเรารู้สึกว่า ถูกบีบหรือบังคับให้กระทำตามบรรทัดฐานที่ตรงข้ามหรือขัดแย้งกัน
3. การฝ่าฝืน เป็นภาวะที่คนเรารู้สึกว่า การเชื่อกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ไม่ได้ทำให้ตนได้รับประโยชน์หรือได้รับโทษอะไร เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว อาจจะทำให้มาตรฐานของความประพฤติที่เคยปฏิบัติมาจนเป็นประเพณีกลายเป็นสิ่งล้าสมัย และสังคมก็ไม่มีมาตรฐานใหม่ให้สมาชิกปฏิบัติ

บุคคลที่ได้รับผลจากการเสียระเบียบทางสังคมอาจจะทำให้กลายเป็นไม่สนใจจะทำตามระเบียบ เช่น ดิถยาเสพติด ฝ่าฝืนกฎจราจร หรือฝ่าฝืนกฎหมาย และสังคมเองก็จะรู้สึกได้รับแรงกระแทกจากความไร้ระเบียบนั้นและอาจจะแก้ไขด้วยการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์บางอย่างหรืออาจจะรักษากฎเกณฑ์ที่ขัดแย้งนั้นไว้หรือไม่ก็ตาม

โครงสร้างทางสังคม คือ รูปแบบ แบบแผน หรือวิถีทางที่คนจะอยู่ร่วมกัน ในสังคมหนึ่ง ๆ สังคมนมนุษย์ จะอยู่ร่วมกันอย่างมีแบบแผน และยึดถือระเบียบของสังคมนั้นเอง เช่นแบบแผนของการเมือง การปกครอง ระบบทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างในพฤติกรรมของบุคคล จะแตกต่างกันตามแบบแผนของระบบการเมือง แบบแผนของสังคมสังคมหนึ่ง อาจพิจารณาได้จากโครงสร้างทางสังคม และความเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์กับ องค์การทางสังคมนั้น รวมถึงการพิจารณาได้จากความไม่มีระเบียบขององค์การสังคม การให้คำอธิบายในลักษณะนี้เป็นการหาคำตอบเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของอาชญากรรมที่นอกเหนือจาก การศึกษาประวัติการเรียนรู้ของบุคคล ปัจจัยภายใน เช่น อุดมคติต่อสิ่งเร้า ความอดทนต่อความล้มเหลว รวมทั้งปัจจัยภายนอกบุคคลซึ่งล้วนแต่มีส่วนในการส่งผล

กระทบต่อบุคคลในเชิงลบ จนทำให้บุคคลมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสังคมจะยอมรับได้

การศึกษาและการทฤษฎีทางสังคมในอดีต ได้ให้แนวทางการคาดคะเน โดยอาศัยแนวความคิดตามหลักปรัชญา ต่อมา ในระยะต้นศตวรรษที่ 19 ออกัสต์ คอมต์ (August Comte) ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้วางรากฐานทางสังคมวิทยา มุ่งการศึกษามาที่ระเบียบสังคม โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ที่แน่นอนมากกว่าอาศัยหลักปรัชญาอย่างแต่ก่อน การศึกษาในแนวใหม่นี้ แพร่หลายอยู่ในการศึกษาสังคมวิทยาด้านพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior) ได้อธิบายว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบน เป็นผลมาจากชีววิทยา จิตวิทยา และปัญหาทางจิตใจ (Psychiatric Complexes)

แนวความคิดเรื่อง สภาพไร้บรรทัดฐาน (Normlessness) หรืออนิมี่ (Anomie) ได้มีการศึกษาโดย อีมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) และโรเบิร์ต เคเมอร์ตัน (Robert K. Merton) การศึกษานี้ มีความสำคัญในด้านสังคมวิทยา เป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นการศึกษาที่อธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลในสังคมทั้งหมดโดยอาศัยการศึกษาจาก โครงสร้างสังคม แนวความคิดเรื่องสภาพไร้บรรทัดฐาน ยังมีความสำคัญมากแก่การ ศึกษาทางสังคมวิทยา ในแง่พลังทางสังคม (Social Forces) จิตสำนึกวัฒนธรรมล้านหลัง กลุ่มบุคคล ความบกพร่องทางสังคม ผลต่างของการสมาคม (Differential Association) ในเวลาต่อมา

เดอร์ไคม์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ สภาพไร้บรรทัดฐาน หรือ Anomie มีพื้นฐานมาจากความต้องการตามปกติของมนุษย์พึงมี เช่น อยากร่ำรวย อยากมีหน้ามีตาในสังคม ฯ ถ้าความต้องการดังกล่าว อยู่บนพื้นฐานความพอดี ทำมาหากินตามปกติ วิธีการแสวงหาทรัพย์สิน เพื่อเลี้ยงชีพ อยู่ในกฎเกณฑ์ที่สังคมยอมรับได้ ความสงบสุขก็จะเกิดขึ้นในสังคม หากความต้องการหรือ ความอยากได้ไม่มีที่สิ้นสุด จนมิอาจควบคุมได้ ก็เกิดปรากฏการณ์สภาพไร้บรรทัดฐาน ดังกล่าว จนทำให้ผู้นั้นกลายเป็นอาชญากร หรือทำให้เกิดความคับข้องใจ จนกระทั่งหาทาง

ออกด้วยวิธีฆ่าตัวตาย แนวทางแก้ไข คือ ต้องลดความอยากได้ ให้อยู่ในระดับที่สังคมยอมรับด้วย การฝึกอบรมกล่อมเกลาคจิตใจโดยใช้แนวทางศาสนา เป็นต้น

ส่วนในด้านของ เมอร์ตัน ให้ทัศนะว่า สภาพที่ขาดแคลนวิธีการ ที่จะนำมาใช้เพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ อันเป็นพื้นฐานของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป ในผู้ที่ เป็นอาชญากร จะใช้วิธีการอันมิชอบที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อการตอบสนองความต้องการของตน พฤติกรรมเบี่ยงเบน ที่ทำให้บุคคลประกอบอาชญากรรม มีสาเหตุอันเนื่องมาจากโครงสร้างของสังคม โดยการที่บุคคลได้ตั้งเป้าหมายหรือความฝันอันสูงสุดของชีวิตเอาไว้ จะเป็นแรงผลักดันให้ บุคคลบางประเภทกระทำการที่นอกแบบ หรือนอกกฎเกณฑ์บรรทัดฐานของสังคม เนื่องจากเป้าหมายความสำเร็จของ ชีวิต(Purposrsand Gold) ที่ได้มานั้น ไม่สอดคล้องกับวิถีทางที่ สถาบันสังคมจะยอมรับได้ เช่น สังคมให้ความสำคัญของความสำเร็จในชีวิต อยู่ที่ความร่ำรวย แต่วิถีทางที่สังคมจะยอมรับได้ใน วิธีการหาเงินโดยสุจริตมีอยู่อย่างจำกัด หากบุคคลมีความยึดมั่น ผูกพันกับเป้าหมายของชีวิต ในทางสังคมอันนั้นมากเกินไป จะทำให้บุคคลแสวงหาทางเลือกอื่น ๆ ที่เบี่ยงเบนไปจากแนวทางที่สังคมยอมรับได้ เช่น การหาเงินด้วยวิธีการยกยอก ฉ้อ โกง หรือ ลักทรัพย์ ผู้อื่น ๆ แนวทางของ เมอร์ตัน ที่จะแก้ไขเรื่องนี้ โดยให้การศึกษา เสริมสร้างวิธีการที่จะให้บุคคลประสบผลสำเร็จในชีวิต เช่น มีงานทำ เพื่อคนที่ด้อยฝีมือ (มีแต่แรงงาน) จะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการทำมาหากินเลี้ยงชีพ

เมอร์ตัน ได้ทำทฤษฎี Anomie (สภาพไร้บรรทัดฐาน) มาให้คำอธิบายเพิ่มเติมว่า สภาพไร้บรรทัดฐาน เกิดจากความขัดแย้งระหว่าง ความมุ่งหวัง (Aspiration) และความ ล้มเหลว ของกฎข้อบังคับ ซึ่งเป็นบรรทัดฐานของสังคม เมอร์ตัน ได้ใช้ทฤษฎีนี้ มาอธิบายถึงปัญหาอาชญากรรมด้วย โดยเสนอแนวความคิดว่า "โครงสร้างทางสังคม เป็นแรงกดดันอย่างหนึ่ง ต่อบุคคลในสังคมอาชญากรรม เป็นสิ่งผิดปกติดตามหลักจิตวิทยา" เพราะมนุษย์ย่อมมีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด มีความทะเยอทะยาน และปรารถนาที่จะแสดงออกอย่างเต็มที่ ความ

ปรารถนาอัน แแรงกล้าของบุคคล อาจจะเป็นเครื่องชักจูงให้บุคคลประพฤติฝ่าฝืนระเบียบของสังคม พฤติกรรม ฝ่าฝืนระเบียบของสังคม ย่อมมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปตามลักษณะ โครงสร้างในสังคมที่แตกต่างกันเมอร์ดัน ได้ให้เหตุผลที่ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นแรงกดดันและแรงกระตุ้นให้บุคคลละเมิดต่อกฎหมาย และข้อบังคับของสังคม ถึงจะพบว่าในบางสังคม ผู้กระทำความผิดหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ทางสังคม จะมีใช่กลุ่มบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดโดยธรรมชาติ หรือเป็นพวกอาชญากรอาชีพ แต่ที่ได้กระทำความผิดลงไปก็ เพราะอิทธิพลจากแรงกดดันจาก สังคมและสภาพแวดล้อม ทำให้ผู้ที่มีความปรารถนา จะประสบความสำเร็จในชีวิต มีความรุนแรงกว่าบุคคลอื่น ต้องแสดงออกด้วยวิธีการอันมิชอบ โดยไม่ได้คำนึงถึงกฎเกณฑ์ทางสังคม เพื่อให้ตนเองยืนหยัดในสังคมที่ตนเองปรารถนาต่อไปได้

กล่าวโดยสรุป สภาพไร้กฎเกณฑ์ หรือ Anomie คือสภาพอันสลับซับซ้อน ที่ประกอบด้วยความยากจน การมีโอกาสอย่างจำกัด ที่จะดำเนินไปสู่ความสำเร็จ ในการดำรงชีวิตร่วมกันในสังคม เป็นสภาพความสับสนในทางวัฒนธรรม ที่จะปรากฏขึ้นต่อเมื่อ ค่านิยมอันดีงามในสังคม ไม่เป็นที่ยอมรับของคนบางกลุ่มบางคน ที่มุ่งแสวงหาประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ทำให้คนมีความมุ่งมั่นที่จะบรรลุเป้าหมายของตน โดยไม่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติอื่น ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือกล่าวอีกในหนึ่งว่า เป็นสภาพไร้บรรทัดฐาน หรือไร้กฎหมาย ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อ คนยึดถือวิธีการที่ละเมิดต่อกฎหมาย เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันพึงประสงค์ เช่น ความร่ำรวย ฯ เป้าหมายจึงกลายเป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ส่วนจะใช้วิธีการอย่างไร ไม่สำคัญ ไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม ขอเพียงให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการก็เพียงพอ

ภาวะไร้บรรทัดฐาน (Anomie) หมายถึง สภาพสังคมที่ตกอยู่ในความสับสนเนื่องจากบรรทัดฐานต่าง ๆ อ่อนแอไร้ประสิทธิภาพ ไม่สามารถควบคุมความประพฤติของสมาชิกได้ เป็นภาวะที่บุคคลในสังคมไม่ยึดถือค่านิยม และบรรทัดฐานร่วมกัน บุคคลไม่ค่อยผูกพันกับกลุ่มและบรรทัดฐานของกลุ่มภาวะเช่น

นี้ มักจะเกิดขึ้นในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เช่นในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำหรือรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ทำให้การดำเนินชีวิตทุกด้านของทุกคนในสังคมต้องถูกกระทบกระเทือนหรือเปลี่ยนแปลงอย่างมาก จนบุคคลปรับตัวไม่ทัน เกิดความรู้สึกสับสนไม่แน่ใจว่าจะไรถูกหรือผิด ไม่แน่ใจว่าการปฏิบัติตามบรรทัดฐานจะเป็นผลดีแก่ตนหรือไม่ ทำให้เกิดการไม่ไว้วางใจกันอย่างกว้างขวาง โดยมองว่าบรรทัดฐานของสังคมไม่มีความหมาย ไม่สามารถให้คุณให้โทษได้อย่างแท้จริง (normlessness) Emile Durkheim ได้เขียนไว้ในหนังสือ suicide ว่าเมื่อสังคมเกิดภาวะไร้บรรทัดฐาน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจ ทั้งในเวลาเศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือตกต่ำ รายได้หรือค่าจ้างไม่แน่นอนหรือมีความล้มเหลวอย่างอื่น เช่น ล้มละลายหรือแม้แต่ในยามที่ร่ำรวยกะทันหันล้นนำประชาชนไปสู่การทำลายตัวเองทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าการฆ่าตัวตายในภาวะเช่นนี้เป็นการฆ่าตัวตายที่เกิดภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomie suicide) คือคนที่ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว สับสน โดดเดี่ยว มองโลกในแง่ร้าย และเห็นว่าชีวิตไร้ความหมาย

Robert Merton ได้นำเอาทฤษฎีภาวะไร้บรรทัดฐานมาอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนในอีกแนว โดยเขาอธิบายว่าพฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลของความไม่ประสานสอดคล้อง กันระหว่างเป้าหมายทางวัฒนธรรมหรือค่านิยมทางสังคม กับบรรทัดฐานหรือวิธีการที่สังคมกำหนด เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายนั้น ดังนั้น การที่คนเราไม่สามารถใช้วิธีการ ที่สังคมยอมรับและเห็นว่าเหมาะสมกันเป็นแนวทางไปสู่เป้าหมายที่เราต้องการ ทำให้คนเหล่านั้นหันไปหาวิธีการอื่น ๆ ที่สังคมยอมรับ คือ ละเมิดบรรทัดฐานหรือต้องมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนในที่สุด เช่น ในสังคมปัจจุบัน เป้าหมายชีวิต หรือค่านิยมที่คนส่วนใหญ่ปรารถนา คือ ความมั่งคั่งร่ำรวย สุขสบายทางวัตถุ ส่วนวิธีการที่สังคมยอมรับคือการยกฐานะ โดยการศึกษาและการทำงานที่สุจริตทำนองคลองธรรม แต่ในความเป็นจริงคนบางกลุ่ม ไม่สามารถปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมยอมรับได้ เพราะไม่มีโอกาสศึกษาสูง หรือมีตำแหน่งการงานที่มีรายได้ดี ฉะนั้นคนที่ต้องการความมั่งคั่งร่ำรวย แต่ถูกจำกัดใน

วิธีการ ก็ต้องหันไปใช้วิธีการที่ผิดกฎหมายหรือผิดศีลธรรมแทน เช่น การค้ายาเสพติด ค้าของหนีภาษี เป็นโสเภณี ปล้น โกง เล่นการพนัน คอรัปชั่น เป็นต้น

Merton ได้กล่าวถึงโครงสร้างของสังคมบางอย่าง ที่ก่อให้เกิดความกดดันและขัดแย้งต่อบุคคลในกลุ่ม จนทำให้พฤติกรรมไม่เป็นไปตามกฎของสังคม ซึ่งเป็นผลให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในสังคม โดยมีตัวแปรผัน (variables) 2 อย่าง คือ

1. จุดหมายปลายทางวัฒนธรรม (cultural goals) ที่สังคมในขณะนั้นยึดมั่นและ นำไปปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ซึ่งจุดหมายปลายทางนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมและสภาพแวดล้อมและถ้าหากลักษณะของสังคมและสภาพของสังคมเปลี่ยนแปลงไป จุดหมายปลายทางทางวัฒนธรรมอาจเปลี่ยนได้ เป็นค่านิยมของสังคมส่วนใหญ่ยึดถือปฏิบัติในขณะใดขณะหนึ่งว่า เป็นสิ่งถูกต้อง เช่น สมัยก่อนสังคมไทยถือว่าเกียรติสำคัญกว่าเงิน ความซื่อสัตย์มีค่าต่อการคบหาสมาคมคนจะดีได้ต้องเข้าวัดอยู่กับพระให้พระอบรม ฯลฯ แต่ใน สังคมปัจจุบันเราย้ำเรื่องเงิน เรื่องวัตถุมากกว่าเรื่องอื่น ๆ ตลอดจนย่ำว่าทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการหาความสำเร็จ ฉะนั้น บุคคลจึงพยายามดิ้นรนต่อสู้เพื่อเสริมสร้างฐานะของตนให้มั่นคงโดยอาศัยวัตถุเป็นเครื่องวัด เช่น ใครมีเงินมากกว่ากัน บ้านใหญ่กว่ากัน แหวนเพชรใครเม็ดใหญ่กว่ากัน ใครสามารถส่งลูกไปเมืองนอกมากกว่ากัน ฯลฯ บุคคลจึงถูกบีบให้พยายามไขว่คว้าในสิ่งที่ตนมุ่งหวังเพื่อเลื่อนฐานะ หรือเพื่อการยอมรับของสังคม บางคนเมื่อทำดีไม่ได้ก็จะทำชั่ว เพราะเงินจะทำให้ได้มาซึ่งอำนาจและตำแหน่ง ค่านิยมแบบนี้แพร่หลายในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย เช่น ไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น เป็นต้น

2. วิธีการต่าง ๆ ที่สังคมได้กำหนดไว้ให้บุคคลปฏิบัติตาม (institutionalized means) เป็นการจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในขอบเขต หรือห้ามการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการปฏิบัติตามคุณธรรมต่าง ๆ ที่สังคมต้องการหรือยอมรับ เช่น มีระเบียบวินัย เคารพผู้อาวุโส ซื่อสัตย์ ขยันขันแข็ง อดทน อดกลั้น ฯลฯ

เป็นการชี้แนวทางให้บุคคลปฏิบัติไปตามกฎเกณฑ์ที่วางไว้เพื่อให้สังคมเกิดความ เป็นระเบียบไม่ยุ่งเหยิงสับสน และถ้าใครปฏิบัติตามอุดมคตินี้ ชีวิตก็จะประสบ ความสำเร็จและได้ในสิ่งที่คาดหวัง เช่น ขยันเรียนสูง ๆ ก็จะได้งานตำแหน่งดีมี เกียรติ หรือขยันทำงานอย่างสม่ำเสมอด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จะได้เลื่อนขั้นเลื่อน ตำแหน่ง หรือทำดีสังคมยกย่องสรรเสริญ มีทรัพย์สินเงินทอง ซึ่งสังคมจะส่งเสริม โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในชีวิตด้วยการศึกษาและการทำงาน

ในสังคมปัจจุบัน มีปัญหา เรื่องจุดหมายปลายทางหรือเป้าหมายกับ วิธีการที่สังคมกำหนดเพราะทั้ง 2 อย่างเป็นเรื่องที่มนุษย์กำหนดขึ้นมา เช่น ถ้าตั้ง เป้าหมายไว้ว่า จะชนะการแข่งขันฟุตบอลให้ได้ (มิใช่เป็นการชนะตามเกมกีฬา) วิธี การอาจจะเป็นไปได้โดยมิชอบ เช่น กระแทกคู่ต่อสู้ ชก ใช้ศอก เข่า ฯลฯ หรือถ้าเป็น มวยปล้ำก็ใช้วิธีการสกปรกให้คู่ต่อสู้หมดแรง จากสภาพดังกล่าว ความตึงเครียด เกิดจากความต้องการจะชนะให้ได้ ทั้ง ๆ ที่ผู้เล่นรู้ว่ากฎเกณฑ์ที่จะต้องปฏิบัติ แต่ ไม่ทำเพราะอยากชนะ (ตามเป้าหมายที่วางไว้) การตั้งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จใน ทางที่ไม่ถูกต้อง อาจจะทำให้เกิดการเสื่อมเสียทางศีลธรรม เหมือนอย่าง สังคมอเมริกันปัจจุบันที่เน้นเป้าหมาย (cultural goals) ความสำเร็จในรูปของเงิน โดยไม่เน้นวิธีการที่สังคมกำหนด (institutionalized means) ซึ่งเงินนั้นนอกจากใช้ซื้อ เครื่องอุปโภค บริโภค และยังเป็นเครื่องส่งเสริมอำนาจด้วย เงินถูกเปลี่ยนรูปให้เป็น สัญลักษณ์ของเกียรติภูมิและบารมี และชั้นสังคมที่สูงขึ้น เป็นต้น

จากความสัมพันธ์ของตัวแปรที่กล่าวมาข้างต้น ช่วยให้เราเข้าใจการ ปรับตัวของบุคคลในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ 5 ประเภท ซึ่งจะแสดงให้เห็นใน ตารางต่อไปนี้เป็น การแสดงว่าเมื่อใดบุคคลจะยอมรับหรือไม่ยอมรับจุดหมายปลายทางที่สังคมกำหนด (cultural goals) และเมื่อใดที่บุคคลยอมปฏิบัติตามหรือไม่ยอม ปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมกำหนด (institutionalized means)

+ = ยอมรับ

- = ไม่ยอมรับ

± = ไม่ยอมรับสิ่งที่มีอยู่และใช้สิ่งใหม่แทน

แบบการปรับตัวบุคคล

แบบแผนการปรับตัว	จุดหมายปลายทาง cultural goals	วิธีการ institutionalized means
1. ปฏิบัติตาม (conformity)	+	+
2. แหวกแนว (innovation)	+	-
3. เจ้าระเบียบพิธี (ritualis)	-	+
4. หนีโลก (retreatism)	-	-
5. ทำทลาย (rebellion)	±	±

1. ปฏิบัติตาม (conformity) เป็นการยอมรับปฏิบัติตามจุดหมายปลายทางและวิธีการที่สังคมกำหนด โดยการยอมรับกฎเกณฑ์และนำไปปฏิบัติ เพื่อต้องการประสบความสำเร็จ หรือทำตามที่สังคมเห็นว่าถูกต้อง โดยมีความพอใจในสิทธิหน้าที่ของตน ตลอดจนมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นตามสังคมกำหนด ซึ่งบุคคลประเภทนี้จะมีมากที่สุด มิฉะนั้นแล้วสังคมจะดำรงอยู่ไม่ได้ โดยมีสถาบันสังคมต่าง ๆ ตั้งแต่ครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน และตัวแทน จะพยายามให้บุคคลปฏิบัติตามระเบียบวินัย เพื่อสิทธิและหน้าที่ของบุคคล ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควรและให้สังคมมีความเป็นระเบียบ เช่น ใครมาก่อนได้ก่อน หรือเป็นนักเรียนก็ต้องแต่งเครื่องแบบของโรงเรียน

2. แหวกแนว (innovation) เป็นการปรับตัวแบบที่ เน้นในเรื่องเป้าหมายของความสำเร็จ (success goal) ด้วยวิธีใดก็ตามที่จะให้ได้เงินและอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นการผิดกฎหมาย ผิดระเบียบแบบแผนใดก็ตาม เป็นการเน้นในเรื่องจุดหมายปลายทาง (cultural goals) มากกว่าวิธีการต่าง ๆ ที่สังคมกำหนด (institutionalized means) ที่เป็นเช่นนี้เพราะสังคมเน้นเรื่องวัตถุนิยมมากเกินไป คนมีเงินได้รับการยกย่องสรรเสริญ ตลอดจนบุคคลทุกคนไม่มีโอกาสได้รับความสำเร็จเท่าเทียมกัน คนยากจนย่อมมีโอกาสน้อยกว่าคนมั่งมีในหลาย ๆ ด้าน เช่น โอกาสในการศึกษา การอยู่ดีกินดี การอบรมสั่งสอนดี ระเบียบวินัยดี ควบคุมตัวเองดี สิ่งแวดล้อมดี ฯลฯ โอกาสที่จะได้รับความสำเร็จจึงยากลำบาก เมื่อทำดีไม่ได้ก็อาจจะออกมาในรูปทำชั่ว เช่น เป็นนักเลงอันธพาล หลอกหลวง ปล้นสะดม เป็นต้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ฝืนระเบียบ และก่อความไม่สงบเรียบร้อยแก่สังคม และมักจะปรากฏเสมอว่า ชนชั้นต่ำหรือยากจน กระทำผิดมากเพราะเหตุดังกล่าว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าคนฐานะดีจะไม่กระทำการฝืนระเบียบ เพราะชนชั้นสูงหรือมั่งมีอาจจะกระทำผิดเพราะแรงกดดัน (pressure) บางอย่างที่ทำให้บุคคลต้องกระทำเพื่อความสำเร็จ ซึ่งจะพบเห็นเสมอในพวกอาชญากรผู้ดี (white-collar crime) เช่น นายธนาคาร หรือข้าราชการที่ใช้ตำแหน่งในทางทุจริต เพื่อสร้างความร่ำรวยให้แก่ตัวเอง อาชญากรผู้ดีนี้ทำการฟ้องร้องยาก เพราะทำได้แนบเนียนและมีอิทธิพลสูงพอที่จะทำให้ไม่ต้องถูกสอบสวน หรือสอบสวนส่วนมากก็ไม่มีความผิดเพราะหลักฐานอ่อนหรือไม่มีหลักฐาน

อย่างไรก็ตาม จากข้อเท็จจริงสถิติอาชญากรรมนั้นมียากในชนชั้นต่ำหรือยากจนเพราะเน้นเรื่องความสำเร็จในรูปของเงินมาก แต่โอกาสที่จะบรรลุผลสำเร็จมีน้อย แม้จะกระทำตามระเบียบตามที่สังคมกำหนดก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ จึงกระทำการฝ่าฝืนระเบียบเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินและความสำเร็จต่าง ๆ เพราะโครงสร้างของชั้น (คนมั่งมีกับคนจน ข้าราชการผู้น้อยกับข้าราชการผู้ใหญ่ พ่อค้ากับกรรมกร ฯลฯ) จำกัดโอกาสที่จะประสบความสำเร็จหรือมีทรัพย์สินเงินทอง

เพราะทุกคนไม่อาจจะเป็นราชา (every man is not a king) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง บุคคลไม่มีโอกาสสร้างความสำเร็จเท่าเทียมกัน แม้บุคคลจะพยายามทำดีที่สุดก็ตาม พฤติกรรมฝืนระเบียบจึงเกิดขึ้น

3. เจ้าระเบียบพิธี (ritualis) เป็นบุคคลที่ปฏิบัติไปตามวิธีการที่สังคมกำหนด ไม่อยากทำอะไรที่ฝืนไปจากระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์ที่วางไว้ โดยอาจจะเป็นคนที่ไม่มีความทะเยอทะยานหรือกลัวจนไม่กล้าทำอะไร หรือไม่ก็เป็นคนดีที่ไม่อยากจะทำผิดหรือมีความผิดเป็นบุคคลที่คล้าย ๆ กับพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ ปรารถนาของบุคคลพวกนี้มักจะออกมาในคำพูดที่ว่า "ไม่อยากจะไปยุ่งเกี่ยวกับ" หรือ "ขอปลอดภัยไว้ก่อนดีกว่า" หรือ "อย่าตั้งความหวังไว้สูงจะได้ไม่ผิดหวัง" ความคิดแบบนี้ทำให้มีความเชื่อมั่นว่า ความทะเยอทะยานมีแต่ความทุกข์ และในขณะที่มีความคิดว่าการไม่หวังอะไรจะเป็นสุขและปลอดภัย ปรากฏการณ์เช่นนี้มีเสมอในสังคม ซึ่งอาจจะเป็นไปได้ว่าบุคคลนั้นต้องการความมั่นคงในตำแหน่ง กลัวว่าถ้าทำอะไรผิดจะถูกไล่ออกหรือถูกสอบสวนลงโทษ หรือไม่ก็เป็นบุคคลที่ไม่มีพรรคไม่มีพวก ไม่มีความคิดริเริ่ม ชราภาพ ฯลฯ เป็นการเอาตัวรอดด้วยวิธีทำตามกฎหรือกระทำความดี ซึ่งจะพบเห็นมากในชนชั้นต่ำที่กำลังเปลี่ยนเป็นชนชั้นกลาง (lower middle class) โดยชนชั้นนี้จะสอนเด็กให้ยึดมั่นในระเบียบกฎเกณฑ์หรือการกระทำในสิ่งที่ถูกที่ควร เพื่อจะได้มีโอกาสเลื่อนชั้นขึ้นไปไม่ตกต่ำไปกว่าเดิม ซึ่งการอบรมอย่างจริงจังเกินไปอาจจะทำให้เกิดความตึงเครียดทางด้านจิตใจได้ หรือบังเกิดความกลัวตลอดเวลา จนกลายเป็นคนไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอะไร หรือคิดแต่ระเบียบมากไปจนไม่กล้าทำอะไรนอกเหนือจากที่ถูกสั่งให้ทำได้

4. หนีโลก (retreatism) เป็นพวกที่ไม่ยอมรับจุดหมายปลายทางและวิธีการที่สังคมกำหนด เป็นการปรับตัวที่ผิดไปจากค่านิยมทั่ว ๆ ไป และมีบางคนปรับตัวในทางที่ผิดธรรมดาไม่ได้เป็นไปตามบรรทัดฐานที่กำหนด เช่น พวกที่

สังคมรังเกียจ บุคคลอันธพาล ขอทานติดยาเสพติด พิษสุราเรื้อรัง

การปรับตัวแบบนี้ จะปรากฏเสมอในพวกที่มีความหวังสูงหรือต้องการประสบความสำเร็จในชีวิตแต่วิธีการที่สังคมกำหนดเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จดังกล่าว หรืออาจจะเป็นผู้ที่พยายามทำดีแต่ไม่ได้ดี เช่น อยากมีการศึกษาแต่โอกาสไม่ให้ออยากมีความสุขในชีวิตแต่ครอบครัวแตกแยก อยากรวยแต่ฐานะต่ำต้อย ฯลฯ จึงทำให้ผิดหวัง เบื่อโลก เบื่อความหลอกลวง เบื่อสังคมที่มีแต่การเห็นแก่ตัว ซึ่งดีซึ่งเด่นกัน หรือเห็นแก่พวกพ้อง ฯลฯ ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งในด้านจิตใจ 2 ประการ คือ ความรู้สึกในด้านศีลธรรม อยากปฏิบัติตามวิธีการที่สังคมกำหนด แต่กระทำไปในทางที่ขัดต่อระเบียบกฎเกณฑ์เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จและมาถึงจุด ๆ หนึ่งที่ตัดตัวเองออกไปจากสังคม ไม่สนใจไยดีในชีวิต ยอมแพ้ (defeatism) หนีต่ออุปสรรคของชีวิต หนีจากสังคม ซึ่งอาจจะออกมาในรูปสนใจหมกมุ่นจนผิดปกติธรรมดา เช่น สะสมแสตมป์ ถูช็อคถูกลาง เชื่อถือโหราศาสตร์ไสยศาสตร์ ผีसाง เทวดา สะสมพระเครื่อง ฯลฯ บางคนก็อาจแก้ปัญหาด้วยการดื่มของมึนเมา เสพเฮโรอีนกินยาระงับประสาท หรือยากกระตุ้นประสาทจนเกินขนาดเป็นอันตรายแก่ชีวิต หรือบางคนก็ตั้งใจฆ่าตัวตายด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อหนีโลกที่เขาเห็นว่าให้ความสุขความหวังแก่เขาไม่ได้

5. ทำทลาย (rebellion) เป็นพวกที่ ชอบการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่ ต้องการปรับปรุงโครงสร้างทางสังคมเสียใหม่ เพราะไม่พอใจในโครงสร้างเดิมที่เขาเห็นว่าไม่ดีพอไม่มีความเท่าเทียมกัน จึงพยายามจะหาวิธีการหรืออุดมการณ์ใหม่ เช่น ลัทธิเสรีประชาธิปไตยกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งผู้ยึดมั่นในลัทธิดังกล่าวจะกระทำในรูปแบบระเบียบ ถ้าลัทธิที่เขายึดมั่นไม่มีใช้ในสังคมที่เขาเป็นสมาชิกอยู่เขาก็จะพยายามให้ทุกคนกระทำตามสิ่งที่เขาเห็นว่าดี เช่น คอมมิวนิสต์พยายามล้มล้างนายทุน ผู้ก่อการร้ายพยายามทำลายความเชื่อมั่นและศรัทธาของประชาชนต่อรัฐบาล ด้วยการแทรกซึมบ่อนทำลายสงครามนอกแบบ สงครามกองโจร ปฏิบัติ ก่อ

การจรรยาจร เป็นต้น

การทำทหายบางอย่างก็เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อศีลธรรมอันดีงาม เช่น พวกฮิปปีที่ชอบแต่งกายสกปรกรกรุงรัง มีเสรีภาพในเรื่องเพศ ชีวิตไม่มีระเบียบแบบแผน ชอบสูบกัญชา เสพยาเสพติด เกียจคร้าน ฯลฯ เป็นการสร้างวัฒนธรรมรอง (subculture) ในกลุ่มตน ซึ่งวัฒนธรรมรองของพวกนี้ขัดกับวัฒนธรรมใหญ่ในหลายเรื่อง

การทำทหายบางอย่างก็เป็นการไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม เช่น พวกปัญญาชน หรือในพวกนักเขียนที่ละเว้นไม่สนใจบางอย่างและให้ความเห็นบางอย่าง เช่น ไม่ใส่ใจความยิ่งใหญ่ของคนบางคน ไม่สนใจจะเอาอกเอาใจเจ้านาย ไม่สนใจจะทำตามระเบียบกฎเกณฑ์บางอย่างที่เห็นว่าไม่ถูกต้อง และไม่จำเป็นต้องกระทำตาม หรือพยายามละเว้นโดยใช้วิธีการนุ่มนวล เช่น นิสิตนักศึกษาชายไว้ผมยาวเป็นการทำทหายว่าสังคมมีระเบียบวินัยมากไป เขาจะทำตามที่เขาพอใจเลย ปล่อยผมให้ยาวตามความพอใจของเขา หรือพวกศิลปิน เช่น นักเขียนภาพสมัยใหม่ ที่ใน ระยะเวลาแรก ๆ ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากว่าเป็นการแหวกแนวเกินไปดูไม่รู้เรื่อง แต่ต่อมาคนจึงยอมรับ เพราะอะไรที่ใหม่หรือแหวกแนวไปกว่าเก่า ๆ ในระยะเวลาอาจ จะได้รับการต่อต้านเพราะมนุษย์ มักจะเคยชินกับสิ่งที่ตนคุ้นเคย จึงยากที่จะให้ยอมรับในทันทีทันใดได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2541 : 133-137)

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)

แม้ว่าสังคมต่าง ๆ ต่างก็พยายามที่จะอบรมกล่อมเกลาคคนในสังคมของตนให้มีบุคลิกภาพตามที่เห็นว่าดีงาม แต่ความพยายามนี้ก็หาได้สัมฤทธิ์ผลเป็นที่พอใจเสมอไปไม่ยังมีบุคคลในสังคมที่แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของสังคม บางคนมีพฤติกรรมผิดสังคม ก้าวร้าวทำร้ายคนอื่น บางคนมีพฤติกรรมต่อต้านสังคม ต้องการเปลี่ยนแปลงสังคม พฤติกรรมเหล่านี้ มีสาเหตุ

ได้ มากมายที่เกิดจากสาเหตุทางพันธุกรรมก็มี ที่เกิดจากสาเหตุทางกายก็มี ที่เกิดจากสิ่งแวดล้อมก็มี และมีเป็นจำนวนมากด้วย

สังคมดำรงอยู่ได้เนื่องจาก มีระเบียบกฎเกณฑ์ให้สมาชิกปฏิบัติตาม แต่การฝ่าฝืนหรือล่วงละเมิดระเบียบสังคม ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติของสังคม ดังนั้น การกระทำผิดกฎหมายและการฝ่าฝืนจารีตประเพณีหรือการละเมิดศีลธรรมในรูปแบบต่าง ๆ จึงปรากฏให้เห็นเป็นข่าวบ่อย นักสังคมวิทยาเรียกว่า การกระทำดังกล่าวเป็นการเบี่ยงเบนหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Deviant Behavior)

การเบี่ยงเบน คือ พฤติกรรมที่กลุ่มหรือสังคมเห็นว่าผิดไปจากบรรทัดฐานคนทั่วไปและก่อให้เกิดการต่อต้านและลงโทษผู้กระทำความผิด การเบี่ยงเบนที่เห็นชัดสุดคืออาชญากรรม หรือการกระทำที่ฝ่าฝืนกฎหมายอาญา เช่น ฆาตกรรม ดิตยาเสพติด ฝ่าฝืนกฎหมายจราจร เป็นต้น และการที่จะระบุว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือไม่นั้นไม่อาจจะระบุได้ตายตัว ทั้งนี้เพราะการกระทำอย่างหนึ่งสำหรับคนกลุ่มหนึ่ง หรือยุคสมัยหนึ่งอาจเป็นการกระทำเบี่ยงเบน แต่อาจเป็นสิ่งที่ยอมรับของคนอีกกลุ่มหนึ่งหรือยุคสมัยหนึ่ง เช่น เกย์ ในสังคมสมัยก่อนใครเป็นต้องปกปิดเพราะน่าอับอาย ในปัจจุบันเป็นเกย์ไม่ต้องปกปิดซ่อนเร้นอีกต่อไป สังคมยอมรับและไม่รังเกียจบางคนได้รับการยกย่องในความสามารถอีกต่างหาก

พฤติกรรมเบี่ยงเบน หมายถึง พฤติกรรมที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมของคนอื่น ๆ ส่วนใหญ่ในสังคม เป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนออกจากบรรทัดฐานของสังคม การที่จะเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้ จำเป็นต้องสืบประวัติการอบรมเลี้ยงดูไปถึงวัยเด็กว่าได้รับการฝึกฝนโดยเงื่อนไขผลกรรมอย่างไร

พฤติกรรมเบี่ยงเบนบางอย่างเกิดจากการให้แรงเสริมของพ่อ-แม่หรือบุคคลอื่น ๆ ที่แวดล้อม แต่เป็นพฤติกรรมที่ขัดกับที่พึงปรารถนาของสังคม สิ่งที่พ่อ-แม่คิดว่าพึงปรารถนาอาจจะไม่สอดคล้องกับที่สังคมปรารถนา สิ่งที่คนในละแวกหนึ่งคิดว่าไม่เสียหายอาจเป็นที่เสียหายตามมาตรฐานของสังคมส่วนใหญ่

ตัวอย่างเรื่องสอนลูกให้เป็นใจ และคติพจน์คบคนพาลพาลพาไปหาผิดล้นเป็น
ตัวอย่างของการให้แรงเสริม และการให้ตัวอย่างแก่พฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับใน
ครอบครัวหรือสังคม แต่พฤติกรรมเหล่านี้ก็ขัดกับบรรทัดฐานของสังคมส่วนใหญ่

ผู้อบรมกลุ่มเมลาอาจให้แรงเสริมแก่พฤติกรรมเบี่ยงเบนโดยที่มิได้
ตั้งใจ เด็กที่ตามปกติไม่ได้รับความสนใจ แต่ถ้าแสดงพฤติกรรมนอกกลุ่มนอกทางบาง
อย่าง เช่น ตะโกนเสียงดัง ทำลายข้าวของบางอย่าง หรือแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะ
สมอื่น ๆ ก็จะได้รับ ความสนใจจากผู้ใหญ่และบางทีก็จะได้รับผลทางลบคือการเีด
แต่เด็กก็ถือการเีดเป็นการให้ความสนใจ พฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านี้จึงได้รับแรง
เสริมและกลายเป็นลักษณะของบุคลิกภาพในที่สุด

พฤติกรรมเบี่ยงเบนยังอาจเกิดจากวิธีอบรมกลุ่มเมลาแม้ว่าผู้กลุ่ม
เมลาจะกำหนดพฤติกรรมที่ปรารถนาไว้ดีเลิศ สอดคล้องกับอุดมคติของสังคมเพียง
ไร แต่ถ้าวิธีการไม่มีประสิทธิภาพก็ไม่สามารถทำให้ผู้ถูกกลุ่มเมลา มีลักษณะ
บุคลิกภาพตามที่ต้องการได้ การอบรมกลุ่มเมลาโดยใช้อำนาจบังคับขู่เข็ญ ให้
อารมณ์ และมีเงื่อนไขผลกรรมขัดกันเองอยู่เสมอ ๆ ย่อมทำให้ผู้ถูกกลุ่มเมลา มี
ความกลัว มีความขឹងขัดใจ และอาจกลายเป็นคนวิตกกังวล สับสน หรือเป็นคน
ฝ่าฝืนต่อต้านสังคมในที่สุด

ผู้เบี่ยงเบนคือใคร คนที่ทำผิดบรรทัดฐานทุกคนคือผู้เบี่ยงเบนหรือไม่
เราจะพบว่าเกือบทุกคนต้องเคยกระทำผิดกฎหมาย หรือผิดจารีตประเพณีมาแล้ว
บ้างไม่มากก็น้อย เช่นการกระทำ ผิดกฎหมายจราจร ไม่ว่าจะฝ่าสัญญาณไฟจราจร
หรือไม่ข้ามถนนตรงทางม้าลาย จอดที่ห้ามจอด เป็นต้น แต่การกระทำผิดดังกล่าว
ไม่ได้ทำให้ผู้กระทำความผิดเบี่ยงเบนไปโดยอัตโนมัติ ปัจจัยที่กำหนดว่าใครเป็นผู้
เบี่ยงเบนขึ้นอยู่กับสังคมหรือคนอื่น ๆ ในสังคมเป็นสำคัญ นั่นก็หมายความว่า
บุคคลจะเป็นผู้เบี่ยงเบนก็ต่อเมื่อถูกคนอื่น ๆ ในสังคมประณาม หรือ "ตีตรา" ว่าเป็น
ผู้เบี่ยงเบน เช่น ถูกประณามว่าเป็นไอ้หัวขโมย โสเภณี ไอ้ขี้ยา เป็นต้น บางคนเคย
กระทำความผิดร้ายแรงอาจไม่ถูกประณามหรือตีตราว่า เป็นผู้เบี่ยงเบน

ก็เพราะเป็นผู้มีอำนาจบ้าง เช่น นักการเมืองหรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีอำนาจ ที่ทุจริตคอร์ปชั่นที่รู้จักกันทั่วไปในสังคม แต่ก็ยังได้รับการยกย่องในสังคม ดังนั้น ปฏิบัติการของคนอื่นในสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดให้ใครเป็นผู้เบียดเบียน

ทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory)

เฮอริชเบอร์ก (Frederick Herzberg) และเพื่อนร่วมงานศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่องานของวิศวกรและนักบัญชี จำนวน 200 คน สรุปได้ว่า ความพอใจและความไม่พอใจในการทำงานไม่ได้มีสาเหตุมาจากปัจจัยกลุ่มเดียวกัน แต่จะมีสาเหตุมาจากปัจจัยสองกลุ่ม กลุ่มที่ทำให้เกิดความพอใจ เรียกว่า ปัจจัยจูงใจ (motivation factors) และกลุ่มที่ทำให้เกิดความไม่พอใจเรียกว่า ปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors)

ปัจจัยจูงใจ (motivation factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน ทำงานให้บุคคลในองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 5 ประการ คือ

1. ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (achievement) การที่บุคคลสามารถแก้ไขปัญหาคือปัญหาต่าง ๆ และรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น เมื่อผลงานสำเร็จจะเกิดความรู้สึกพอใจในผลสำเร็จของงานนั้น

2. การได้รับยอมรับนับถือ (recognition) การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลต่าง ๆ เช่น ผู้บังคับบัญชา จากเพื่อนร่วมงาน จากผู้มาขอคำปรึกษา หรือจากบุคคลในหน่วยงานการยอมรับนับถือนั้นอาจอยู่ในรูปของการยกย่องชมเชย แสดงความยินดี การให้กำลังใจ หรือการแสดงออกอื่นใดที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน

3. ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ (work itself) เป็นงานที่น่าสนใจต้องอาศัยความ ริเริ่มสร้างสรรค์ทำหยาให้ลงมือทำเป็นสิ่งที่จูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

4. ความรับผิดชอบ (responsibility) ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับการมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจรับผิดชอบอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด เป็นปัจจัยจูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

5. ความก้าวหน้า (advancement) การได้รับเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ให้สูงขึ้นของบุคคลในองค์การ การมีโอกาสได้ศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติม หรือ ได้รับการฝึกอบรมจะเป็นสิ่ง จูงใจให้บุคคลอยากทำงาน

ปัจจัยด้านสุขอนามัย (hygiene factors) เป็นปัจจัยที่คงไว้ซึ่งแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลให้มีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มี หรือมีไม่สอดคล้องกับความไม่ปรารถนาของบุคคลในองค์การแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่ชอบงานขึ้นปัจจัยด้านสุขอนามัยเหล่านี้ ได้แก่

1. เงินเดือน (salary) เงินเดือนและการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานเป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน

2. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต (possibility of growth) นอกจากหมายถึง การที่บุคคลได้รับการแต่งตั้ง เลื่อนตำแหน่งภายในหน่วยงานแล้วยังหมายถึงการที่บุคคลสามารถได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพอีกด้วย

3. ความสัมพันธ์ของผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน (interpersonal relation with superior, subbordinate, peers) การติดต่อไม่ว่าจะเป็นกิริยาหรือวาทะที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกันสามารถทำงานร่วมกัน มีความเข้าใจซึ่งกันและกันอย่างดี เป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในการทำงาน

4. ตำแหน่งหน้าที่ (status) ในหน่วยงาน เป็นที่ยอมรับนับถือของสังคม ความมีเกียรติ และศักดิ์ศรี เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในงาน

5. นโยบายและการบริหาร (company policy and administration)

การจัดการและการบริหารงานขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่ดีจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกที่ดีต่อองค์กร

6. สภาพการทำงาน (working conditions) ได้แก่สภาพทางกายภาพของการทำงาน เช่น แสง เสียง อากาศ ชั่วโมงทำงาน รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์ หรือ เครื่องมือต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน

7. ความเป็นอยู่ส่วนตัว (personal life) ความรู้สึกที่ดี หรือ ไม่ดีอันเป็นผลที่ได้รับจากงานในหน้าที่ของผู้ปฏิบัติงาน เช่น ผู้ปฏิบัติงานถูกย้ายไปทำงานในที่ทำงานใหม่ ซึ่งห่างไกลจากครอบครัวทำให้ไม่มีความสุข จึงเกิดความไม่พอใจในการทำงานในที่ทำงานแห่งใหม่ได้

8. ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน (security) ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน หรือ ความมั่นคงขององค์กรย่อมมีผลต่อการปฏิบัติงาน

9. วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา (supervision-technical) ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน การนิเทศงานและความยุติธรรมในการบริหารย่อมมีอิทธิพลต่อการทำงานของบุคคลากรในหน่วยงาน

ซึ่ง เฮิร์ซเบิร์ก และคณะ ได้พูดถึงเรื่องตัวจูงใจ (Motivators) ซึ่งมีผลต่อความพอใจในงานที่ทำ (hygiene factors) และหากพอใจก็จะมีแรงจูงใจให้เกิดการปฏิบัติ

ตัวจูงใจ หมายถึง ลักษณะของงาน ความก้าวหน้า ความรับผิดชอบ การยกย่อง เป็นต้น

ปัญหาด้านสภาพอนามัย หมายถึง สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความมั่นคงของงานเงินเดือน นโยบาย การบังคับบัญชา การบริหารงาน เป็นต้น ซึ่งทำให้พอใจ หรือ ไม่พอใจงานที่ทำ

ซึ่งทฤษฎีนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่ได้อาจจะมองแต่เรื่อง
ความพอใจหรือไม่พอใจโดยตรง มองข้ามไปว่า พวกผู้ที่ทำงานอาจจะทำงานไม่ได้
ผล หรือ คนงานอาจจะพอใจงานส่วนใหญ่ แม้จะไม่ชอบงานบางส่วนก็ตาม

งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

พฤติกรรมของตำรวจจราจร นั้น มีผู้ศึกษาน้อย โดยเฉพาะเกี่ยวกับการ
การปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจร เท่าที่ผ่านมาพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้าน
พฤติกรรม มีดังนี้

พิชญ ชาญบุญเศรษฐ (2534 : 77) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการ
ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนและชั้นพลตำรวจในกองบัญชาการ
ตำรวจนครบาล พบว่า ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ อายุราชการ ระยะเวลาในการปฏิบัติ
งานจราจร สถานภาพทางการสมรส จำนวนบุตร จำนวนบุคคลที่อยู่ในภาวะเลี้ยงดู
ชั้นยศ สังกัด ระดับการศึกษา และภูมิลำเนาเดิม สามารถอธิบายการผันแปรของตัว
แปรตาม คือ การปฏิบัติหน้าที่จราจรได้ร้อยละ 25.8 และมีค่าสหสัมพันธ์ เชิงพหุ
ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเท่ากับ 0.51 และเงินเดือนที่ต่างกันทำให้เกิด
ความแตกต่างกัน ในระดับของการมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่จราจร อย่างมีนัย
สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ชัยยะ หนูคุ้มทรัพย์ (2537 :38) ได้ศึกษา ความเครียดกับสถานภาพ
ส่วนตัวของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน พบว่า อายุราชการแตกต่างกัน มีระดับ
ความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 รายได้ต่อเดือน
แตกต่างกัน มีระดับความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ธีรพล คุปตานนท์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า อายุ อายุราชการการศึกษาเพิ่มเติม สภาพการสมรส รายได้ ฐานะครอบครัว ประสบการณ์ในการทำงาน มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

จินตนา เลิศทวีสินธุ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความรู้ ความตระหนักและการปฏิบัติของตำรวจจราจรเพื่อป้องกันอันตรายจากมลพิษทางอากาศและเสียงในกรุงเทพมหานคร พบว่า ตำรวจจราจรมีความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเสียงในระดับปานกลาง โดยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่รับราชการในกรุงเทพมหานคร และชั้นยศที่แตกต่างกัน จะมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศ และเสียงนั้น พบว่าตำรวจจราจรมีความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศและเสียงโดยเฉลี่ยในระดับค่อนข้างสูง โดยตำรวจจราจรที่มีระดับการศึกษา จำนวนปีที่รับราชการในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศและเสียงแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สุนทรี จินธรรม (2531 : 140) ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในหมู่บ้านโครงการปฐมอโคก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า ประชากรในหมู่บ้านโครงการปฐมอโคกที่อยู่ในกลุ่มอายุ 60 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมสูงกว่า ประชากรในกลุ่มอายุ 20-39 ปี และ 40-59 ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ชลลดา นาเกษมสุวรรณ (2534 : 99) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและเสียงของผู้ขับขี่

รถบรรทุกในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ขับขี่รถบรรทุกที่มีอายุระหว่าง 31-40 มีพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเสียงถูกต้องที่สุด รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป และ 30 ปี และต่ำกว่าตามลำดับ สรุปได้ว่า อายุที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

จินตนา ศรีนุกูล (2535 : 69) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมรถบรรทุกทิ้งขยะของประชาชนในพื้นที่ชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนที่มีอายุแตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมรถบรรทุกทิ้งขยะที่แตกต่างกันและอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จาก แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบที่นำมาศึกษา อาจสรุปได้ ว่าความสัมพันธ์หรือความแตกต่างด้าน อายุ สถานภาพทางการเงินเดือน ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย จำนวนบุคคลที่ต้องเลี้ยงดู ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจร ความถี่ของการฝึกอบรมจราจร ความเข้มงวดของผู้บังคับบัญชาต่อการปฏิบัติงานจราจร น่าจะมีผลต่อพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรของตำรวจจราจร จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหารถบรรทุกต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

- 1.อายุ
- 2.สถานภาพทางการสมรส
- 3.เงินเดือน
- 4.ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย
- 5.จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู
- 6.ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจร
- 7.ความถี่การฝึกอบรมจราจร
- 8.ความเข้มงวดของผู้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานจราจร



ตัวแปรตาม

- พฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจร
- 1.การให้สัญญาณมือ
 - 2.การแต่งกาย
 - 3.การใช้สัญญาณเสียงนกหวีด
 - 4.การเร่งระบายรถ
 - 5.การห้ามรถทางด้านหน้า
 - 6.การห้ามรถทางด้านหลัง
 - 7.การปล่อยรถทางด้านหน้า
 - 8.การปล่อยรถทางด้านหลัง
 - 9.กิริยาท่าทางของผู้ขับขี่ต่อการปฏิบัติงานจราจร
 - 10.การจับกุมผู้ขับขี่ที่ฝ่าฝืนกฎจราจร

ตัวแปรที่ทำการศึกษา

ก) ตัวแปรอิสระ คือ

1. อายุ กำหนดเป็น น้อยกว่า 30 ปี , 31-35 ปี , 36-40 ปี 41-45 ปี , มากกว่า 45 ปี
2. สถานภาพทางการสมรส กำหนดเป็น โสด ,สมรส
หย่าร้าง หม้าย
3. เงินเดือน กำหนดเป็น น้อยกว่า 7,000 บาท ,
7,001-10,000 บาท ,มากกว่า 10,000 บาท

4. ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย กำหนดเป็น พอใช้, ไม่พอใช้, มีเหลือเก็บบ้าง

5. จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู กำหนดเป็น 1-2 คน, 3-4 คน, มากกว่า 4 คน

6. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจรรยา กำหนดเป็น น้อยกว่า 5 ปี, 5-10 ปี, 11-15 ปี, 16-20 ปี, มากกว่า 20 ปี

7. ความถี่ของการฝึกอบรมจรรยา กำหนดเป็น ไม่เคย, 1-2 ครั้ง, 3-4 ครั้ง, มากกว่า 4 ครั้ง

8. ความเข้มงวดของผู้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานจรรยา กำหนดเป็น มาก ปานกลาง น้อย

ข) ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจรรยา แยกเป็น

1. ให้สัญญาณมือให้ผู้ขับขี่เห็นลักษณะที่เด่นและชัดเจน

2. แต่งกายที่ผู้ขับขี่เห็นได้ดีและชัดเจน เช่น สวมเสื้อสะท้อนแสง

3. ใช้สัญญาณเสียงนกหวีดให้ดังและยาวกว่าปกติ

4. เร่งระบายรถจุดที่ติดขัดจนกว่าการจราจรคลี่คลายเป็นปกติ

5. เมื่อต้องการห้ามรถทางด้านหน้า ท่านจะยกแขนขวาท่อนล่างตั้งฉากกับแขนท่อนบน และให้ขนานกับพื้น ตั้งฝ่ามือขึ้นโดยฝ่ามือหันไปข้างหน้า นิ้วมือทั้ง 5 เรียงชิดติดกัน

6. เมื่อต้องการ ห้ามรถทางด้านหลัง ท่านจะสลัดหน้าไปทางด้านหลังทางซ้ายเพื่อมองรถข้างหลัง ยกแขนซ้ายเหยียดออกไปเสมอระดับไหล่ หรือขนานกับพื้นหันฝ่ามือไปทางด้านหน้า นิ้วมือทั้ง 5 เรียงชิดติดกันสลัดหน้ากลับ

7. เมื่อต้องการปล่อยรถทางด้านหน้า ท่านจะหันแขนไปทางข้างหน้าประมาณ 90 องศา ฝ่ามือหันเข้าหาตัว สลัดมือและแขนช่วงล่างไปข้างหน้าให้ขนานกับพื้น ฝ่ามือหงายขึ้น โบกมือและแขนช่วงล่างไปด้านหลัง 3 ครั้ง หรือหลายครั้งแล้วแต่ความจำเป็น เก็บมืออยู่ในท่าตามระเบียบพัก

8. เมื่อต้องการปล่อยรถทางด้านหลัง ท่านจะสลัดหน้าไปทางด้านหลังทางซ้ายเพื่อมองรถทางด้านหลัง สลัดมือและแขนซ้ายลงท่ามุมประมาณ 45 องศากับลำตัว เปิดมือไปทางด้านหลังพอประมาณแล้วโบกมือไปข้างหน้า 3 ครั้ง หรือหลายครั้งแล้วแต่ความจำเป็น เก็บมืออยู่ในท่าตามระเบียบพัก พร้อมสลัดหน้ากลับ

9. ในการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน มีผู้ใช้รถ และผู้ใช้ถนนบางคนแสดงกิริยาทำทางหรือคำพูดในลักษณะที่ไม่ค่อยพอใจ

10. เมื่อท่านพบผู้ขับซึ่รถฝ่าฝืนกฎจราจรที่มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ เช่น หยุดรถล้ำเข้าไปในเขตทางข้ามท่านจะเข้าไปว่ากล่าวตักเตือนผู้ขับซึ่แล้วปล่อยให้รถผ่านไป

สมมติฐานการวิจัย

จากการศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารและผลการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง พฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานในการวิจัยไว้ดังนี้

1. เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่มีอายุมาก จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่มีอายุน้อย
2. เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่มีสถานภาพสมรส จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรที่มีสถานภาพโสด

3. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีเงินเดือนน้อย จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีเงินเดือนมาก

4. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีรายได้กับรายจ่ายไม่พอเพียง จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีรายได้กับรายจ่ายพอเพียง

5. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีจำนวนบุคคลที่ต้องเลี้ยงดูมาก จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีจำนวนบุคคลที่ต้องเลี้ยงดูน้อย

6. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจรมาก จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจรน้อย

7. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีความดี ในการฝึกอบรมจราจร น้อย จะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีความดีในการฝึกอบรมจราจรมาก

8. เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีผู้บังคับบัญชาเข้มงวดการปฏิบัติงานจราจรน้อยจะมีพฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจรสูงกว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจรรยาที่มีผู้บังคับบัญชาเข้มงวดการปฏิบัติงานจราจรมาก

ในการวิจัย ครั้งนี้ ได้กำหนดตัวแปรอิสระ ในการศึกษาพฤติกรรม การฝ่าฝืนกฎจราจรของเจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร ในกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1. อายุ
2. สถานภาพทางการสมรส
3. เงินเดือน
4. ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย
5. จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู
6. ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจร

7: ความถี่ของการฝึกอบรมจรรยาจร

8. ความเข้มงวดของผู้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงานจรรยาจร

โดยสรุป จากการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง
ของ ดังนี้

พัฒน์ สุจำนงค์ (2532 : 80-82) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่มีอิทธิพล
ต่อพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กฎหมาย ศาสนา
สถานภาพ ขนบธรรมเนียมประเพณี ประเพณี ความเชื่อต่าง ๆ สิ่งแวดล้อม
ทัศนคติ การเรียนรู้

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 27-29) กล่าวว่า สถานภาพ มี 2 ประเภท คือ
สถานภาพที่ได้มาแต่กำเนิด เช่น เพศ อายุ และสถานภาพที่บุคคลนั้นได้มาภายหลัง
หรือด้วยความสามารถ เช่น ยศ ตำแหน่ง เงินเดือน สถานภาพทางการสมรส

ดังนั้น เมื่อบุคคลมีสถานภาพที่แตกต่างกันย่อมมีพฤติกรรมที่แตก
ต่างกันด้วย

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 26) กล่าวว่า บทบาท คือการปฏิบัติตาม
สิทธิและหน้าที่ของสถานภาพเป็นที่น่าสังเกตว่า บทบาทนั้นเปลี่ยนแปลงไปตาม
ตัวบุคคลที่มีสถานภาพนั้น

งามพิศ สัตย์สงวน (2538: 73) กล่าวว่า สถานภาพเป็นตำแหน่งแต่
บทบาทคือการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ สถานภาพและบทบาทมัก
จะเป็นของคู่กันคือ เมื่อมีสถานภาพจะต้องมีบทบาทด้วยแต่ไม่เสมอไป บทบาทเป็น
เรื่องของสังคมแต่มีจิตวิทยาของบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง สถานภาพและบทบาท จึง
เปลี่ยนแปลงได้ สถานภาพเป็นส่วนของวัฒนธรรมแต่บทบาทนั้นเป็นพฤติกรรม

Robert merton ได้นำเอาทฤษฎีภาวะไร้บรรทัดฐาน (Anomie) มาอธิบายพฤติกรรมเบี่ยงเบนในอีกแนว โดยเขาอธิบายว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลของความไม่ประสานสอดคล้อง กันระหว่างเป้าหมายทางวัฒนธรรม หรือ ค่านิยมทางสังคม กับบรรทัดฐานหรือวิธีการที่สังคมกำหนด เพื่อปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายนั้น โดยไม่คำนึงถึงวิธีปฏิบัติอื่น ๆ ที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือกล่าวได้ว่า เป้าหมายจึงกลายเป็น ตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคล ส่วนจะใช้วิธีการอย่างไร ไม่สำคัญ ไม่ว่าจะถูกหรือผิดก็ตาม ขอเพียงให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการก็เพียงพอ โดยมองว่าบรรทัดฐานของสังคมไม่มีความหมาย ไม่สามารถให้คุณให้โทษได้อย่างแท้จริง (normlessness) Emile Durkheim ได้เขียนไว้ในหนังสือ suicide ว่าเมื่อสังคมเกิดภาวะไร้บรรทัดฐาน โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตการณ์ทาง เศรษฐกิจ ทั้งในเวลาเศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือตกต่ำ รายได้หรือค่าจ้างไม่แน่นอนหรือมีความล้มเหลวอย่างอื่น เช่น ล้มละลายหรือแม้แต่ในยามที่ร่ำรวยกะทันหันล้วนนำประชาชนไปสู่การทำลายตัวเองทั้งสิ้น กล่าวได้ว่าการฆ่าตัวตายในภาวะเช่นนี้เป็นการฆ่าตัวตายที่เกิดภาวะไร้บรรทัดฐาน (anomie suicide) คือคนที่ขาดสิ่งยึดเหนี่ยว สับสน โดดเดี่ยว มองโลกในแง่ร้าย และเห็นว่าชีวิตไร้ความหมาย นำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบน

เฮอริชเบิร์ก (Frederick Herzberg) ได้กล่าวว่าปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ ของคนงาน คือ

ปัจจัยจูงใจ (motivation factors) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับงานโดยตรง เป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ปฏิบัติงานชอบและรักงาน ทำงานให้บุคคลในองค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน การได้รับยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้า

ปัจจัยค้ำจุน (hygiene factors) เป็นปัจจัยที่คงไว้ซึ่งแรงจูงใจในการทำงานของบุคคลให้มีอยู่ตลอดเวลา ถ้าไม่มี หรือมีไม่สอดคล้องกับความไม่ปรารถนาของบุคคลในองค์การแล้ว จะก่อให้เกิดความไม่ชอบงานขึ้นปัจจัยค้ำจุนเหล่านี้ ได้แก่ เงินเดือน โอกาสความก้าวหน้าในอนาคต ความสัมพันธ์ของผู้บังคับ

บัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา ตำแหน่งหน้าที่ ความมีเกียรติยศ ศักดิ์ศรี นโยบายและ การบริหาร สภาพการทำงาน เครื่องมือ อุปกรณ์ เครื่องมือต่าง ๆ ความเป็นอยู่ส่วนตัว ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน วิธีการปกครองของผู้บังคับบัญชา

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 87) กล่าวว่า ความรู้สึกพอใจหรือไม่พอใจ มีผลกระทบต่อพฤติกรรมในการทำงานเป็นอย่างมาก การสร้างความรู้สึกพอใจใน การทำงาน จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานได้ดี และช่วยลดอุปสรรค ในการ สร้างมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน

พิชณู หาญบุญเศรษฐ (2534 : 77) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการ ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจชั้นประทวนและชั้นพลตำรวจในกองบัญชาการ ตำรวจนครบาล พบว่า ตัวแปรอิสระได้แก่ อายุ อายุราชการ ระยะเวลาในการปฏิบัติ งานจราจร สถานภาพทางการสมรส จำนวนบุตร จำนวนบุคคลที่อยู่ในภาวะเลี้ยงดู ชั้นยศ สังกัด ระดับการศึกษา และภูมิลำเนาเดิม สามารถอธิบายการผันแปรของตัว แปรตาม คือ การปฏิบัติหน้าที่จราจรได้ร้อยละ 25.8 และมีค่าสหสัมพันธ์ เชิงพหุ ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามเท่ากับ 0.51 และเงินเดือนที่ต่างกันทำให้เกิด ความแตกต่างกัน ในระดับของการมีปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่จราจร อย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

ชัยยะ หนูคุ้มทรัพย์ (2537 :38) ได้ศึกษา ความเครียดกับสถานภาพ ส่วนตัวของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน พบว่า อายุราชการแตกต่างกัน มีระดับ ความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 รายได้ต่อเดือน แตกต่างกัน มีระดับความเครียดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ธีรพล คุปตานนท์ (2530 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในสังกัด กองบัญชาการตำรวจนครบาล พบว่า อายุ อายุราชการการศึกษาเพิ่มเติม สภาพการสมรส รายได้ ฐานะครอบครัว ประสบการณ์ในการทำงาน มีผลต่อสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

จินตนา เลิศทวีสินธุ์ (2527 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความรู้ความตระหนักและการปฏิบัติของตำรวจจราจรเพื่อป้องกันอันตรายจากมลพิษทางอากาศและเสียงในกรุงเทพมหานคร พบว่า ตำรวจจราจรมีความรู้เกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเสียงในระดับปานกลาง โดยพบว่า อายุ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่รับราชการในกรุงเทพมหานคร และชั้นยศที่แตกต่างกัน จะมีความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศ และเสียงนั้น พบว่าตำรวจจราจรมีความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศและเสียงโดยเฉลี่ยในระดับค่อนข้างสูง โดยตำรวจจราจรที่มีระดับการศึกษา จำนวนปีที่รับราชการในกรุงเทพมหานครแตกต่างกัน มีความตระหนักต่อมลพิษทางอากาศและเสียงแตกต่างกัน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ชลลดา นาเกษมสุวรรณ (2534 : 99) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศและเสียงของผู้ขับขี่รถบรรทุกในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้ขับขี่รถบรรทุกที่มีอายุระหว่าง 31-40 มีพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับมลพิษทางอากาศ และเสียงถูกต้องที่สุด รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุ 41 ปีขึ้นไป และ 30 ปี และต่ำกว่าตามลำดับ สรุปได้ว่า อายุที่แตกต่างกัน ก่อให้เกิดความแตกต่างกันในเรื่องพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

นियามศัพท์ปฏิบัติการ

ตัวแปรอิสระ

อายุมาก หมายถึง อายุตั้งแต่ 41 ปี ขึ้นไป ขึ้นไป

อายุน้อย หมายถึง อายุต่ำกว่า 41 ปี ลงมา

โสด หมายถึง ยังไม่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย

สมรส หมายถึง จดทะเบียนสมรสตามกฎหมาย หรือชายหญิงที่อยู่
กินด้วยกันฉันท์สามีภรรยา และรวมถึง การหย่าร้างภายหลัง และการเป็นหม้าย (คู่
สมรสเสียชีวิต)

เงินเดือนมาก หมายถึง เงินเดือนตั้งแต่ 10,000 บาท ขึ้นไป

เงินเดือนน้อย หมายถึง เงินเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท ลงมา

รายได้พอเพียง หมายถึง รายได้ประจำเดือนมีจำนวนมากกว่าราย
จ่ายประจำเดือนจำนวนตั้งแต่ 1,000 บาท ขึ้นไป

รายได้ไม่พอเพียง หมายถึง รายได้ประจำเดือนมีจำนวนน้อยกว่าราย
จ่ายประจำเดือน หรือรายได้ประจำเดือนมีมากกว่ารายจ่ายต่ำกว่า 1,000 บาท ลง
มา

จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูมาก หมายถึง จำนวน ตั้งแต่
คน 4 คน ขึ้นไป

จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูน้อย หมายถึงจำนวน ต่ำกว่า 4
คน ลงมา

ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจรรยาบรรณ หมายถึง ตั้งแต่ 16 ปี ขึ้นไป

ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจรรยาบรรณน้อย หมายถึง น้อยกว่า 16 ปี ลง

มา

ความถี่ของการฝึกอบรมจรรยาบรรณ คือ ตั้งแต่ 4 ครั้ง ขึ้นไป

ความถี่ของการฝึกอบรมจรรยาบรรณน้อย คือ ต่ำกว่า 4 ครั้ง ลงมา

ผู้บังคับบัญชาที่มีความเข้มงวดมาก คือ ผู้บังคับบัญชาลงโทษทางวินัยทุกครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรกระทำผิด กฎ ระเบียบ

ผู้บังคับบัญชาที่มีความเข้มงวดน้อย คือ ผู้บังคับบัญชาลงโทษทางวินัย บางครั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรกระทำผิด กฎ ระเบียบ

ตัวแปรตาม

พฤติกรรมการฝ่าฝืนกฎจราจร หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกในการปฏิบัติหน้าที่จราจรดังต่อไปนี้

1. ให้สัญญาณมือให้ผู้ขับขี่เห็นลักษณะที่เด่นและชัดเจน
2. แต่งกายที่ผู้ขับขี่เห็นได้ดีและชัดเจน เช่น สวมเสื้อสะท้อนแสง
3. ใช้สัญญาณเสียงนกหวีดให้ดังและยาวกว่าปกติ
4. เร่งระบายนกหวีดที่ติดขัดจนกว่าการจราจรคลี่คลายเป็นปกติ
5. เมื่อต้องการห้ามรถทางด้านหน้า ท่านจะยกแขนขวาที่เอวข้างตั้งฉากกับแขนท่อนบน และให้ขนานกับพื้น ตั้งฝ่ามือขึ้นโดยฝ่ามือหันไปข้างหน้า นิ้วมือทั้ง 5 เรียงชิดติดกัน
6. เมื่อต้องการ ห้ามรถทางด้านหลัง ท่านจะสลัดหน้าไปทางด้านหลังทางซ้ายเพื่อมองรถข้างหลัง ยกแขนซ้ายเหยียดออกไปเสมอระดับไหล่ หรือขนานกับพื้นหันฝ่ามือไปทางด้านหน้า นิ้วมือทั้ง 5 เรียงชิดติดกันสลัดหน้ากลับ
7. เมื่อต้องการปล่อยรถทางด้านหน้า ท่านจะหันแขนไปทางข้างหน้าประมาณ 90 องศา ฝ่ามือหันเข้าหาตัว สลัดมือและแขนช่วงล่างไปข้างหน้าให้ขนานกับพื้น ฝ่ามือหงายขึ้น โบกมือและแขนช่วงล่างไปด้านหลัง 3 ครั้งหรือหลายครั้งแล้วแต่ความจำเป็น เก็บมืออยู่ในท่าตามระเบียบพัก
8. เมื่อต้องการปล่อยรถทางด้านหลัง ท่านจะสลัดหน้าไปทางด้านหลังทางซ้ายเพื่อมองรถทางด้านหลัง ลดมือและแขนซ้ายลงท่ามุมประมาณ 45 องศากับลำตัว เปิดมือไปทางด้านหลังพอประมาณแล้วโบกมือไปข้างหน้า 3 ครั้ง

หรือหลายครั้งแล้วแต่ความจำเป็น เก็บมืออยู่ในท่าตามระเบียบพักพร้อมสลดหน้า
กลับ

9. ในการปฏิบัติหน้าที่ของท่าน มีผู้ใช้รถ และผู้ใช้ถนนบางคนแสดง
กิริยาท่าทางหรือคำพูดในลักษณะที่ไม่ค่อยพอใจ

10. เมื่อท่านพบผู้ขับขีรถฝ่าฝืนกฎจราจรที่มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ
เช่น หยุดรถล้ำเข้าไปในเขตทางข้ามท่านจะเข้าไปว่ากล่าวตักเตือนผู้ขับขีแล้วปล่อยให้
ให้รถผ่านไป

นิยามศัพท์ทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอให้ความหมายของศัพท์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการ
วิจัย ดังนี้

ปัจจัย หมายถึง เหตุอันเป็นหนทางให้เกิดผล เช่น การศึกษาเป็น
ปัจจัยให้เกิดความรู้ความสามารถ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 :
519)

ปัญหา หมายถึง ข้อสงสัย หรือที่ต้องพิจารณาแก้ไข (พจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525: 520)

เจ้าหน้าที่ตำรวจ หมายถึง เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมายให้มีอำนาจ
และหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และทำหน้าที่อื่นเกี่ยวกับการ
การจับกุม ปรามปรามผู้กระทำผิดกฎหมายซึ่งตนมีหน้าที่ต้องจับกุมหรือปรามปราม
(ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา 2477 : 8)

เจ้าพนักงานจราจร หมายถึง ข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตร (ที่มี
ยศตั้งแต่ร้อยตำรวจตรีขึ้นไป) ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นเจ้าพนักงานจราจร (พระราช
บัญญัติจราจรทางบก 2522 : 4)

เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจร หมายถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจที่มีหน้าที่หลักในด้านการจัดการจราจรทางบก รวมทั้งจับกุมผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายจราจร ในการวิจัยนี้ให้หมายถึง เจ้าหน้าที่ตำรวจจราจรชั้นประทวนและชั้นพลตำรวจ

การฝ่าฝืน หมายถึง การขัดขึ้น หรือ ละเมิด (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 560)

กฎหมายจราจร หมายถึง ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจที่ให้อำนาจในพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติรถยนต์ 2522 พระราชบัญญัติขนส่งทางบก พ.ศ.2522 รวมทั้งกฎกระทรวง และประกาศเจ้าพนักงานจราจร

การจราจร หมายถึง การใช้ทางของผู้ขับขี่ การเดินเท้าหรือคนที่จูง ขี่ หรือไล่อัตโนมัติ (พระราชบัญญัติจราจรทางบก 2522 : 2)

ทาง หมายถึง ช่องทางเดินรถ ช่องเดินรถประจำทาง ไหล่ทาง ทางเท้า ทางข้าม ทางร่วม ทางแยก ทางลาด ทางโค้ง สะพาน และลานที่ประชาชนใช้ในการจราจร หรือที่เจ้าพนักงานจราจรได้ประกาศใช้เป็นทางตามพระราชบัญญัติจราจรทางบกแต่ไม่รวมไปถึงทางรถไฟ (พระราชบัญญัติจราจรทางบก 2522 : 2)

พาหนะ หมายถึง เครื่องนำไป เครื่องขับขี่ ยานต่าง ๆ มีรถและเรือ เป็นต้น เรียกว่า ยานพาหนะ (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน 2525 : 583)
ผู้ใช้ถนน หมายถึง ผู้ขับขี่พาหนะ คนโดยสาร และคนเดินเท้า

ผู้ขับขี่ หมายถึง ผู้ขับรถ ผู้ประจำเครื่องอุปกรณ์ขนส่ง ตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่ง ผู้ลากเงินยานพาหนะ (พระราชบัญญัติจราจรทางบก 2522 : 3)

สภาพแวดล้อมในถนนหมายถึง สภาพของสิ่งต่าง ๆ ในถนน เช่น สภาพถนนที่ขรุขระ จำนวน ตรอก ซอย ที่ทะลุถึงกันได้ ความสว่างของถนน สภาพถนนที่คดโค้ง ควันจากท่อไอเสีย รถยนต์ชุมชน สภาพสัญญาณไฟจราจร ป้ายเครื่องหมายจราจร และเครื่องหมายจราจรที่พื้นถนน เป็นต้น

ภูมิหลังด้านสังคม หมายถึง ความเป็นมาในทางสังคมของบุคคล ซึ่งได้แก่ อายุ อายุราชการ ระยะเวลาในการปฏิบัติงานจราจร สถานภาพทางการ

สมรส จำนวนบุตร จำนวนบุคคลที่ต้องรับผิดชอบ เลี้ยงดู ชั้นยศ สังกัด ระดับการศึกษา และภูมิลำเนาเดิม

ภูมิหลังด้านเศรษฐกิจ หมายถึง ความเป็นมาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของบุคคล ซึ่งได้แก่ เงิน เดือน รายได้พิเศษ รายได้รวมของครอบครัว ความเพียงพอของรายได้กับรายจ่าย และสภาพของสถานที่อยู่อาศัย

รายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน หมายถึง รายรับประจำเดือนของตนเองและคู่สมรสรวมกันใน 1 เดือน



สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย